

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου περιέλαβεν ὁ ἴδρυτής τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ ἢ Ἑλληνορωμαϊκοῦ Δικαίου Κ. Ε. Ζαχαριάδης ὁνομαζόμενος ἀρχικῶς ὡς τρίτην¹ καί, βραδύτερον, ὡς ἕκτην² περίοδον τοῦ Δικαίου τούτου, ἕνεκα τῆς ἱστορικῆς συνοχῆς τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου πρὸς τὸ Βυζαντινόν³. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἴδρυτοῦ τῆς νέας Ἱστορικῆς Σχολῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου Λουδοβίκου Μίττεϊς⁴ ἀποκάλυψιν τῆς συνεχείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος καὶ τῆς διαιρέσεως τούτου εἰς τέσσαρας περιόδους, τὸ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἰσχύσαν εἰς τὰ τέως τμήματα αὐτῆς Δίκαιον ἀπεσπάρθη τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου καί, ὡς τετάρτη πλέον περίοδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ἀπεκλήθη: «Δίκαιον τοῦ μετὰ τὴν Ἄλωσιν Ἑλληνισμοῦ»⁵. Δὲν νομίζω ἐπιτυχῆ τὸν ὄρον τοῦτον· δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παρασυρῶμεθα ἀπὸ τὰς εἰς περιόδους διαιρέσεις τῆς καθολικῆς Ἱστορίας καὶ νὰ μεταφέρωμεν ταύτας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Δικαίου, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον δὲν εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητον ν' ἀκολουθῆ τὰς μεταβολὰς τῶν τυχῶν τοῦ λαοῦ, οὔτινος ἐρευνῶμεν τὸ Δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε πολὺ βραδύτερον αἰσθάνεται τὰς συνεπείας τῶν μεγάλων ἱστορικῶν μεταβολῶν. Εἰδικιώτερον δ' ἐν προκειμένῳ, ἐὰν ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐσήμανε τὴν τελικὴν κατάρρευσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, δὲν ἀπετέλεσεν ὁμοίως αὕτη καὶ τὸ μοναδικὸν χρονικὸν ὄριον τῆς περι-

¹ *Juris græco-romani delineatio* (Heidelb. 1839) σ. 85. Ἐπίσης ὁ G. W. E. Heimbach, ἐν *Griechenland geographisch, geschichtlich u. cultur-historisch... in Monographien dargestellt*, τ. 7 (Leipzig 1870) 194.

² *Geschichte d. griechisch-römischen Rechts*, 3η ἔκδ. (Berlin 1892) 46 ἐπ.

³ Ζαχαριάδης, *Geschichte*, σ. XV, Α. Albertoni, *Per una esposizione del diritto bizantino* (Imola 1927) 11 ἐπ. Ὁ I. Mortreuil, *Histoire du droit byzantin* (Paris 1843-1846) καὶ ὁ Siciliano Villanueva, *Diritto bizantino* (Milano 1906) θέτουν ὡς τέρμα τοῦ Βυζ. Δικαίου τὴν Ἄλωσιν (1453).

⁴ *Reichsrecht u. Volksrecht in d. östl. Provinzen d. Kaiserreichs* (Leipzig 1891).

⁵ Δημ. Παππούλια, *Τὸ Ἑλληνικὸν Δίκαιον ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει* ('Αθ. 1912) 28 ἐπ.

λεύσεως μεγάλων τμημάτων τῆς αὐτοκρατορίας εἰς χεῖρας ἄλλων κατακτητῶν, συντελεσθείσης ὀλοκλήρους αἰῶνας προηγουμένως· ἄλλα δὲ τμήματα περιήλθον τελικῶς εἰς τοὺς Τούρκους κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀπεχούσας ἐνίοτε αἰῶνας ὀλοκλήρους ἀπὸ τὸ 1453 (π.χ. Κυκλάδες περὶ τὸ 1600, Κρήτη 1669), τινὰ δ' ἐκ τούτων οὐδέποτε περιήλθον, ἢ περιήλθον κατὰ βραχύτατα μόνον χρονικὰ διαστήματα, εἰς τοὺς Τούρκους. Συνεπῶς, ὀρίζοντες τὴν Δ' περίοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ὡς Δίκαιον τοῦ μετὰ τὴν Ἑλλασιν Ἑλληνισμοῦ, ἀποκλείομεν τὴν ἔρευναν τοῦ Δικαίου τῶν τμημάτων ἐκείνων τοῦ Βυζαντίου τῶν περιελθόντων πολὺ πρὸ τῆς Ἀλώσεως εἰς τοὺς Φράγκους, ἢ τοὺς Ἑνετούς, ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους, οὕτινος Δικαίου ἢ ἔρευνα δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐπίσης εἰς τὸ Βυζαντινὸν Δίκαιον. Διὰ τοῦτο θεωρῶ ὀρθότερον τὸν ὄρον Μεταβυζαντινὸν Δίκαιον¹, ὄρον μὴ ἐξυπακούοντα ἀποκλειστικῶς τὴν Τουρκοκρατίαν, περιλαμβάνοντα δὲ τὸ Δίκαιον τῶν τμημάτων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἕκαστον τούτων ἔπαυσε πλέον ὅπως δῆποτε ν' ἀποτελῇ μέρος αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται προφανές, ὅτι, χρονικῶς, ἢ ἐναρξίς τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου δὲν εἶναι ἐνιαία, ἀλλὰ διάφορος δι' ἕκαστον τμήμα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ χρόνου τῆς κατακτίσεως ἕκαστου τμήματος ὑπὸ τῶν Φράγκων, Ἑνετῶν, Τούρκων ἢ ἄλλων λαῶν. Ἐπὶ τοῦ τέρμα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου εἶναι ρευστόν· ἐὰν διὰ τὸ τμήμα τὸ ἀποτελέσῃ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, τὸ Μεταβυζαντινὸν Δίκαιον πρέπει νὰ θεωρηθῇ λήγον ἅμα τῇ ἐναρξί, ἢ ἅμα τῇ λήξει τῆς Ἐπαναστάσεως, ἢ, ἴσως ὀρθότερον, τὸ 1835 — ὅτε ὠρίσθη νομοθετικῶς ποῖον ἀστικὸν δίκαιον θὰ ἴσχυεν ἐφεξῆς — διὰ τὰ λοιπὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ τέρμα ὀφείλει νὰ μετατεθῇ, ἢ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς των καὶ τῆς, συνεπείᾳ ταύτης, ἐπεκτάσεως τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας εἰς τὰ τμήματα ταῦτα, ἢ μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς ἰδίου ἀστικοῦ κώδικος εἰς ἕκαστον τμήμα (Ἑπτανήσος : 1841, Σάμος : 1897, Κρήτη : 1903), διὰ δὲ τὴν Κύπρον — ἀπὸ τοῦ 1191 — δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ἐπελθὼν εἰσέτι τὸ τέρμα.

Τὸ Μεταβυζαντινὸν Δίκαιον² ἀτυχῶς ἔχει παραμείνει μέχρι σήμερον σχεδὸν ὅλως ἀνεξερευνήτον, εὐρίσκεται δὲ σήμερον ἢ περὶ αὐτοῦ ἔρευνα ἀσφαλῶς εἰς χειροτέραν θέσιν ἐκείνης, εἰς ἣν εὐρίσκειο ἢ τοῦ Βυζ. Δικαίου

¹ Τὸν ὄρον τοῦτον μεταχειρίζονται ὁ Δ. Παππούλιας, *Griechisches Recht und griechische Rechtsgeschichte* (Athen 1912) 7 καὶ ὁ Π. Ζέπος, ἐν *Greek Law* (Athens 1949) 11 καὶ ἐν Τόμῳ Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου (Θεσσαλονίκη 1951) 229, ὀρίζοντες ὁμως ἐναρξί τούτου τὸ 1453. Ὁ Γ. Πετροπούλος, ἐν *Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.* 10, 644β, μεταχειρίζεται ἐξ ἴσου τὸν ὄρον τοῦτον, ὡς καὶ τὸν τοῦ Δικαίου τοῦ μετὰ τὴν Ἑλλασιν Ἑλληνισμοῦ (αὐτόθι 639α).

² Βλ. σχετικὴν βιβλιογραφίαν ὑπὸ Π. Ζέπου, ἐν *ΑΙΑ* 11, 49 σημ. 1.

πρὸ 125 ἐτῶν διότι τοῦ τελευταίου αἰ κυριώτεραι τοῦλάχιστον πηγαί—αἱ Νεαραὶ τῶν μετὰ τὸν Ἰουστιανὸν αὐτοκρατόρων, τὰ Βασιλικά καὶ ἡ Ἐξαβίβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου—εἶχον πρὸ πολλοῦ ἐκδοθῆ καὶ ἦσαν προσιταὶ εἰς τοὺς ἐρευνητάς, ἐὰν δὲ οἱ τελευταῖοι οὗτοι, πρὸ τοῦ Z a c h a r i ä v o n L i n g e n t h a l, ἦσαν ὀλιγάριθμοι, τοῦτο πρέπει ν' ἀποδόσωμεν, πλὴν τῆς δυσχερείας τῆς γλώσσης διὰ τοὺς ξένους ἐρευνητάς, εἰς τὴν παρεγγωρισμένην θέσιν, εἰς ἣν εὐρίσκετο τότε τὸ Βυζάντιον καθόλου, συνεπῶς δὲ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Δικαίου του. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρὸ τοῦ Z a c h a r i ä μελετηταὶ τοῦ Βυζ. Δικαίου ἠρεύνων τοῦτο οὐχὶ αὐτοτελῶς, ἀλλὰ πρὸς διευκρίνισιν σκοτεινῶν τινῶν σημείων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου.

Τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου αἱ πηγαὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι: ὁ Νομοκάνων τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, εἰς τε τὴν ἀρχικὴν μορφήν του, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀπείρους παραλλαγὰς του «εἰς ἀπλὴν φράσιν», ἡ Βακτηρία Ἀρχιερέων, αἱ εἰς ἀπλὴν γλώσσαν παραφράσεις τῆς Ἐξαβίβλου (πλὴν τῆς μεταφράσεως τοῦ Σπανοῦ) καὶ αἱ διάφοροι ἄλλαι νομοκανονικαὶ συλλογαί, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀπενέμετο ἡ δικαιοσύνη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι. Ἀλλὰ καὶ τὰ νομικὰ ἔθιμα τοῦ μείζονος τμήματος τῆς ἑλληνικῆς γῆς — πλὴν τοῦ μικροῦ τμήματος τοῦ ἀποτελέσαντος κατ' ἀρχὰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, οὕτως τὰ ἔθιμα, ἔστω καὶ ἀτελῶς, συνελέγησαν, κατόπιν τῶν προσπαθειῶν τοῦ Γ ε ω ρ γ ί ο υ - Λ ο υ δ ο β ί κ ο υ M a u r e r — παρέμειναν ἀνεξερεύνητα οὕτως ἀγνοοῦμεν τὰ νομικὰ ἔθιμα τὰ ἰσχύσαντα ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ καὶ Ἐπτανήσῳ² καὶ ἐπὶ Τουρκοκρα-

¹ Das griechische Volk τ. 1 (Heidelb. 1835) § 40 ἐπ. καὶ ἐν τῇ ἑλλ. μεταφράσει ὑπὸ Ε. Καραστάθη, Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς (Ἀθ. 1943) § 62 ἐπ. Ἡ τελειότερα ἐπεξεργασία τοῦ συλλεγέντος ὕλικου τῶν ἐθίμων ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἰω. καὶ Παυ. Ζέπων, ἐν JGR (Ἀθ. 1931) τ. 8, 441-583. Πρβλ. Π. Ζέπον, ἐν ΑΙΔ 11, 51 σημ. 1. Εἰς ταῦτα προσθετέα: περὶ τῶν ἐθίμων Ἀνατ. Σπάρτης, Ἰακ. Βισβίτζη, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53, 253 ἐπ. Σημειωτέον, ὅτι, πρὸ τοῦ M a u r e r, ὁ πρόεδρος τοῦ ἐν Σπέτσαις πρωτοκλήτου δικαστηρίου Δυτ. Σποράδων Ν. Γερακάρης, δι' ἐγκυκλίου του τῆς 13 Ἀπριλίου 1829 πρὸς τοὺς διοικητὰς καὶ τὰς δημογεροντίας τῶν νήσων τῆς περιφερείας του, εἶχε ζητήσει πληροφορίας περὶ τῶν ἰσχυόντων εἰς τὰς νήσους ταύτας ἐπιτοπίων νομικῶν ἐθίμων¹ πρβλ. σχετικῶς Ἰακ. Βισβίτζη, αὐτόθι 726, καὶ τὰς ἀπαντήσεις, ἐν Ἐπετ. Ἀρχ. Ἰστ. ἑλλ. Δικαίου 3 (1950) 8 ἐπ.

² Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 18 τῆς 21 Ἰουνίου 1837 ἐγκύκλιον τοῦ Ἀνατ. Συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης, τὸ Ρωμ. Δίκαιον οὐδέποτε ἰσχυρεν ἐν Ἐπτανήσῳ² πρβλ. Ἀνδρ. Μ. Ἰδρωμένο, Περὶ τῆς ἐν Ἐπτανήσῳ ἀφομοιώσεως... καὶ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰονίου Δικαίου (Κέρκ. 1879), 34. Πάντως διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Ἰουνίου 1386 δουκικοῦ ἐνετικοῦ χρυσοβούλλου (ἀρθρ. 3) ὠρίσθη διὰ τὴν Κέρκυραν, ὅτι ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑποθέσεων θὰ διεξάγεται secundum ritum et consuetudinem civitatis venetiarum. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ Ἐνετικὸν Στατοῦτον, ὑπερχεοῦντο οἱ δικασταὶ ν' ἀνατρέχουν, ἐλλείψει γραπτοῦ νόμου, εἰς τὰ τοπικὰ ἔθιμα. (Πρβλ. Α. Ἰδρω-

τίας ἐν Κρήτῃ, Θεσσαλία, Μακεδονία, Θράκη, Ἡπείρῳ, ταῖς παρὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ἑλληνικαῖς νήσοις (πλὴν τῆς Χίου¹) κλπ. καί, ἀτυχῶς, ἴσως διὰ παντός ἐπίσης οὐδεμία ἀπόπειρα ἐρεύνης τῶν νομικῶν ἐθίμων τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας ἐγένετο, ὧν ἐθίμων ἡ περισυλλογὴ καθίστατο εὐχερεστέρα μετὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατάστασιν τῶν πληθυσμῶν τούτων². Οὐδεμία ἐπίσης ἐγένετο συστηματικὴ ἔρευνα τῶν ἐγγράφων τῆς Τουρκοκρατίας, ἰδίως τῶν σωζομένων συμβολαίων καὶ ἀποφάσεων τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων, πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ κρατοῦντος τότε Δικαίου, τῶν δὲ δημοσιευθέντων τυχαίως τοιούτων συμβολαίων καὶ ἀποφάσεων οὐδεμίαν ἔχομεν εἰς ἐνιαῖον σύνταγμα περισυλλογὴν, ἀλλ' οὐδὲ κἂν στοιχειῶδες εὐρετήριον τούτων.

Εἶναι ἐν τούτοις πρόδηλον, ὅτι ἡ μελέτη τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου δὲν θὰ εἶχε μόνον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον, ὥς ἔχουν αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῶν τριῶν προηγουμένων περιόδων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ καὶ μεγίστην πρακτικὴν σπουδαιότητα διότι ἐὰν ἦτο γνωστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, τί ἴσχυεν ὡς Δίκαιον κατὰ τοὺς ἀμέσως προηγουμένους αἰῶνας, δὲν θὰ παρέπαιον αἱ διάφοροι προσωριναὶ Κυβερνήσεις καὶ οἱ νομοθέται τοῦ 1835, περὶ τοῦ εἰσακτέου ἀστικοῦ δικαίου, θὰ ἦσαν οὗτοι σαφέστεροι περὶ τοῦ ποῖα νομοθεσία ἤθελον νὰ ἰσχύσῃ καὶ δὲν θὰ κατελήγομεν, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν πρώτων νομοδιδασκάλων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ξένου «Δικαίου τῶν Πανδεκτῶν» καί, ἐσχάτως, εἰς τὴν σύνταξιν ἀστικοῦ Κώδικος, ἐπὶ τῇ βάσει ξένων προτύπων³.

Ἐὰν ἡ ἔρευνα τοῦ Βυζ. Δικαίου δὲν ἦτο εὐχερὴς διὰ τοὺς ἐπιστήμονας τῆς Δύσεως, λόγῳ τῆς γλώσσης τῶν πηγῶν, ἡ ἔρευνα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ

μὲνοῦ, αὐτόθι 33). Ὁ Σπ. Γκίνη, ἐν Ἐφ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας 34, 233 ἐπ., κατέστησε πιθανώτατον, ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 631 Ἰον. Ἀστ. Κώδ. περὶ ἀποκλεισμοῦ τῆς θυγατρὸς ἐκ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου πατρικῆς κληρονομίας, ἔχει ἑλληνικὴν καταγωγὴν. Πρβλ. Π. Ζέπου, Ἡ σημασία τοῦ Ἰονίου πολιτικοῦ κώδικος ὡς τοπικοῦ ἑλλ. δικαίου, ἐν ΑἰΔ 5, 556 ἐπ.

¹ Τὰ ἔθιμα τῆς Χίου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῶν Mauger, Χρυσανθοπούλου, Καλλιγᾶ, Ζέπων καὶ Ἀλ. Βλαστοῦ, Χιακὰ (Ἐρμ. 1840) 2, 165 ἐπ. Τελευταίως, ἐξ ἀνεκδότου ἐγγράφου, ὑπὸ Δ. Γκίνη, ἐν π. Ἑλληνικά 11, 299 ἐπ. Περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων Καρπάθου καὶ ἄλλων νήσων τῆς Δωδεκανήσου, βλ. κυρίως Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Νομικὰ ἔθιμα Καρπάθου (Ἀθ. 1926). Πρβλ. καὶ F. Maroi, Tracce di diritto bizantino nelle consuetudini del Dodecaneso, ἐν π. Studi bizantini e neoellenici 5, 672 ἐπ. Εἰδικῶς περὶ Καστελλορίζου, βλ. Ἀχ. Διαμαντάρων, ἐν ΔΙΕΕΕ 8, 175 ἐπ.

² Βλ. Δ. Παμπούλια, ἀνακοίνωσιν ἐν ΠΑΚ 1926, 95. Περὶ τῆς διαδικασίας τοῦ διαζυγίου ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα, πρβλ. Κ. Ζαχοπούλου, ἐν π. Μικρασιατικὰ Χρονικά 2, 357 ἐπ.

³ Βλ. κυρίως Θ. Μακρῆ, Περὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (Ἀθ. 1943).

Δικαίου ἦτο ἔτι δυσχερεστέρα δι' αὐτούς, διότι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα τῶν πηγῶν τοῦ Δικαίου τῆς περιόδου ταύτης παρεκώλυεν ἔτι μᾶλλον τὴν ὑπὸ ξένων ἐρευνητῶν σπουδὴν. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἢ χρησιμοποιοῖσι τῆς ἀπλουστεράς νεοελληνικῆς εἰς τὰ μεταβυζαντινὰ νομικὰ κείμενα καθίστα ἔτι εὐχερεστέραν τὴν ὑφ' ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων, μελέτην τούτων· ἐὰν δὲ ληφθῇ προσέτι ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν κειμένων τούτων εὐρίσκονται ἐν ἑλληνικαῖς βιβλιοθήκαις, συνεπῶς ὅτι εἶναι προσιότεραι εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐρευνητάς, καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἀκατανόητον, ἀλλὰ καὶ ἀσυγχώρητον, ὅτι δὲν προωθήθη παρ' ἡμῶν ἢ μελέτη τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου¹.

Ὅπως ἡ ἀπαρχὴ τῆς αὐτοτελοῦς ἐρεύνης τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου ἐγένετο διὰ τῆς *Historiae Juris graeco-romani Delineatio* τοῦ *Z a c h a r i ä v o n L i n g e n t h a l* (1839), ἀποτελούσης περίγραμμα τῆς ἱστορίας τοῦ Δικαίου τούτου, οὕτως ἐνόμισα, ὅτι διὰ τοῦ κατωτέρω περιγράμματος, συμπληρουμένου ἐν τῷ μέλλοντι, πρέπει νὰ τεθῇ ἡ βᾶσις τῆς συστηματικῆς ἐρεύνης τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου. Εἶναι προφανές, ὅτι, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συστηματικῆς ἐρεύνης, πρέπει, κατὰ πρῶτον λόγον, νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τί ἔχει μέχρι σήμερον ἐπιτευχθῆ ἐπὶ τοῦ προκειμένου—ἔστω καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἐλάχιστον—καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἐπιτευκτέα—ἔστω καὶ ἂν ταῦτα εἶναι πολλά. Στοιχειῶδες περίγραμμα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου εἶχεν ἤδη γίνει καὶ διὰ τῆς εἰρημένης *Delineatio* (σ. 85 ἐπ.) καὶ ὑπὸ τοῦ *G. W. E. Heimbach*² βραδύτερον· ἐσχάτως ὁ *Γ. Πετρόπουλος*, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ καὶ Εἰσηγήσει τοῦ Ρωμ. Δικαίου³ περιέλαβε καὶ περίγραμμα τοῦ Μεταβυζ. Δικαίου, περιορισθεὶς ὅμως εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ *Z a c h a r i ä* καὶ τοῦ *Heimbach* παρεχομένας πληροφορίας. Διὰ τοῦτο δὲν νομίζω, ὅτι τ' ἀνωτέρω περιγράμματα καθιστοῦν περιττὸν τὸ παρὸν.

Ἐν τῷ περιγράμματι παρέλιπον τὰ πατριαρχικὰ σιγίλλια, γράμματα, ὀρισμοὺς κλπ., ὡς καὶ τὰ ὑπὲρ μητροπολιτῶν βεράτια, ἐφ' ὧσων διὰ πάντων τούτων ἐχορηγοῦντο προνόμια ὑπὲρ ὠρισμένης ἐκάστοτε μονῆς ἢ ἐκκλησίας, περιουσιακοῦ περιεχομένου· ἢ ἔνταξίς των ἐνταῦθα θὰ ἠῤῥανε δυσαναλόγως τὸ παρὸν περίγραμμα, θὰ ἐπνίγοντο δ' ἐν αὐτοῖς τὰ καθ' ἑαυτὸ νομικὰ μνημεῖα τῆς περιόδου ταύτης, ἀξιονομένου καὶ τοῦ ποσοστοῦ τῶν παραλείψεων, δεδομένου, ὅτι μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ μνημειώδους ἔργου τοῦ Πατρὸς *V. G r u m e l*: *Actes des Patriarches*, οὗτινος τὰ τρία μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα τεύχη (1932 - 1947) φθάνουν χρονολογικῶς μόλις μέχρι τοῦ 1206, ἢ ἐπ' ἐμοῦ ἀναγραφῇ τῶν σιγιλλίων κλπ. τούτων, θὰ ἦτο μᾶλλον τυχαία.

¹ Πρβλ. *Δ. Παππούλια*, Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἑλλήνων νομικῶν ἐν τῇ ἐρεύνη τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλλην. δικαίου (Ἀθ. 1928), 24 ἐπ.

² Ἐνθ' ἀν. τ. 8, σ. 1 ἐπ.

³ Σ. 267 - 273. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, ἐν *Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.* 10, 640β - 641α.

Δυσχερείας παρέχει ἡ πλήρης ἀναγραφὴ τῶν σουλτανικῶν ἀχτιναμέδων, δι' ὧν παρεχωρήθησαν ὠρισμένα προνόμια ὑπὲρ τῶν κατοικικῶν ὠρισμένων περιφερειῶν ἢ νήσων, ἢ τῆς Ἐκκλησίας, διότι τοὺς προνομιακοὺς τούτους ὀρισμούς, ἐν μεταφράσει (διὰ τὴν πιστότητα τῆς ὁποίας οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πάντοτε βεβαιότητα) συμπταματικῶς ἀπαντῶμεν, οὐδεμιᾶς γενομένης μέχρι σήμερον προσπαθείας συστηματικῆς περισυλλογῆς των ¹.

---

¹ Πλουσιωτάτη ἡ περὶ τῶν προνομίων βιβλιογραφία ἀξιολογώταται αἰ μελέται τοῦ Κ. Ἀμάντου, ἐν π. Ἑλληνικά 9, 103 ἐπ. καὶ τοῦ Ν. Πανταζοπούλου, ἐν ΑΙΑ 10, 449 ἐπ. Πρβλ. ἐπίσης Π. Ζέπου, ἐν ΑΙΑ 11, 58 σμ. 2.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΑΙΔ	= Ἀρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (περιοδικόν) 1934 ἐπ.
ΓΑΚ	= Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀθῆναι).
Delineatio	= Zachariæ von Lingenthal, <i>Historiæ juris græco romanæ delineatio</i> (Heidelbergæ 1839).
ΔΙΕΕΕ	= Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος (περιοδικόν) 1883 ἐπ.
ΕΒΕ	= Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος.
ἐδ.	= ἐδημοσιεύθη.
ΕΕΒΣ	= Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 1924 ἐπ.
Ἑκ. Ἀλ.	= Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια (περιοδικόν) 1880 ἐπ.
Ἑπ. Χρ.	= Ἑπειρωτικὰ Χρονικά (περιοδικόν) 1925 ἐπ.
ΙΕΕΕ	= Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος.
JGR	= Ἰω. καὶ Παν. Ζέπων, <i>Jus Græcoromanum</i> (Ἀθῆναι 1931), τόμοι 1-8.
Μ. Γεδεών, Γράμματα	= Ἐπίσημα γράμματα τουρκικά, ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά ἡμῶν δίκαια (Κ/πολις 1910).
Μ. Γεδεών, Καν. Διατ.	= Κανονικαὶ Διατάξεις (Κ/πολις 1888-1889) τόμοι 1-2.
Μ.	= Μονή.
μ.	= μητροπολίτης.
Ν. Ἑλλην.	= Νέος Ἑλληνομνήμων (περιοδικόν) 1904 ἐπ.
π.	= περιοδικόν.
ΠΑΚ	= Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1926 ἐπ.
ΠΕΦΣΚ	= Περιοδικὸν ἑλλ. φιλολογικοῦ Συλλόγου Κ/πόλεως, 1863 ἐπ.
πΚ	= πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.
Ράλλη - Ποτλῆ	= Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων (Ἀθ. 1852-1859) τ. 1-6.
Σάθα	= Κ. Σάθα, <i>Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη</i> , τ. 1-7 (1872-1894).
ΤΑ	= Τόμος Ἀρμενοπούλου, ἐπὶ τῇ ἑξακοσιετηρίδι του (Θεσσαλονίκη 1951).
χφ.	= χειρόγραφος κώδιξ.

- 1173; - 1188;** «*Assises de la Court des bourgeois*». Τὸ γαλλικὸν κείμενον τῶν Ἀσσιζῶν τῶν βασιλείων Ἱερουσαλήμ καὶ Κύπρου, ἀγνώστου συντάκτου. Ἔδ. ὑπὸ V. F a u c h e r (Rennes 1841) καί, περιληπτικώτερον, ὑπὸ B e u g n o t, *Assises de Jerusalem ou Recueil des ouvrages de jurisprudence composés pendant le XIIIe siècle dans les royaumes de Jerusalem et de Chypre*, τ. II (Paris 1843).
- 1205; - 1218;** Ἑλλ. μετάφρασις τῶν Ἀσσιζῶν διὰ τοὺς ἀστούς (τοῦ Κατωτέρου Συμβουλίου). Μεταφράστης καὶ ἀκριβῆς χρονολογία μεταφράσεως ἀγνώστοι. Ἔδ. ὑπὸ Σάθα, 6, 1-497, ἐπὶ τῇ βάσει δύο χφ. (paris. gr. 1390 φ. 1-210 καὶ suppl. gr. 465 φ. 1-244). Ἐξ ἑτέρου χφ. Μ. Μεγ. Λαύρας (ἸΑθω), ἀπολεσθέντος, ἔδ. ὁ Πίναξ περιεχομένων (κεφ. 297), τὸ προσόμιον καὶ τὰ κεφ. 1-61 ἐν *Delineatio*, σ. 138-190. Πρβλ. Ἄδ. Ἀδαμαντίου, ἐν ΔΙΕΕΕ 6, 453-675.
- 1260.** «*Διάταξις Κυπρία*»: ἐκ τοῦ χφ. paris. gr. 1391 ἔδ. ὑπὸ Σάθα 6, 499-513, ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον, ἰδιωτικὸν νομικὸν ἐγχειρίδιον, συνταχθὲν ἐν Κύπρῳ, ἐκ τῆς Ἐπιτομῆς, τοῦ Προχειρίου, τῆς Ἐκλογῆς Νεαρῶν Λέοντος, τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκλογῆς Ἰσαύρων καὶ τῶν Παραρτημάτων τῆς. Πρβλ. Z a c h a r i a e, Ὁ Πρόχ. Νόμος, σ. CXCIV. Πέντε περιγραφαὶ δικῶν ἐπὶ θεμάτων οἰκογ. δικαίου ἔδ. ὑπὸ τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, ἐν *Gesch. d. griech. röm. Rechts*, γ' ἔκδ. σ. 399-406, ἐν γερμ. μετάφρασει.
- 1299.** Συνθήκη Χάνδακος (Κρήτης) ἐξ ἄρθρων 33, μεταξύ Ἑνετῶν καὶ μεγάλου Ἀρχοντος Ἀλεξίου Καλλέργη, δι' ἧς ρυθμίζονται σχέσεις δημοσίου καὶ ἰδιωτ. δικαίου, ἔδ. πληρέστερον ὑπὸ E. Gerland, *Das Archiv d. Herzogs v. Candia* (Strassburg 1899) 120 ἐπ. καὶ ὑπὸ Σ. Ξανθοῦ δίδου, ἐν π. Ἀθηνᾶ 14, 200 ἐπ. Πρβλ. τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Ἡ Ἑνετοκρατία ἐν Κρήτῃ (Athen 1939) 64 ἐπ.
- 1303 - 1330.** «*Ἀσσίζαι τῆς Ρωμανίας*», συνταχθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀσσιζῶν Ἱερουσαλήμ καὶ Κύπρου, πρὸς χρῆσιν τῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων καταληφθεισῶν χωρῶν. Μνημονεύονται ἐν Χρονικῷ Μορέως ὡς «σ υ ν ἡ ῑ ε ι α» (στ. 1250, 1295, 2095, 7413, 7481, 7519, 7610,

- 7670, 7876, 7905), ἡ «*τ ο ὕ τ ό π ο υ τ ά σ υ ν ή θ ε ι α*» (στ. 7334, 7504, 7510, 7568, 7589, 7639, 7923, 8640), ἡ «*δ ό ν ό μ ο ς τ ῶ ν ρ ω μ α ί ω ν*» (στ. 2095). Ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Ἐρρίκου εἰς Γοδοφρεῖδον τὸν Α' τὸν Βιλλαρδουίνον (προβλ. στ. 2611 : «*κί' ἀπαύτου γὰρ τοῦ ἔδωκεν ἐγγράφου τὰ συνήθεια*»). Ὅτι αἱ Ἀσσιζαὶ ἦσαν γραπταί, συνάγεται καὶ ἐκ τῶν στ. 7567, 7588, 7715 : «*τοῦ νόμου τὸ βιβλίον*». Ἀρχικὸν κείμενον δὲν διεσώθη. Μεταγενεστέρᾳ ἐνετικῇ διασκευῇ ἐδ. ὑπὸ P. C a n c i a n i, Barbarorum leges antiquae, τ. III (Βεν. 1785) 493—534, ἐπὶ τῇ βάσει δύο χφ. Νεωτέρα κριτικὴ ἔκδοσις, ἐπὶ τῇ βάσει ἑτέρων δέκα χφ. μετ' ἐκτεταμένης ἀναπτύξεως, ὑπὸ G. R e c o u r a, Les Assises de Romanie (Paris 1930). Ἀγγλικὴ μετάφρασις ἐκ τῆς τελευταίας ὑπὸ P e t e r W. T o r p r i n g, Feudal Institutiones as revealed in the Assises of Romania (Philadelphia 1949) μετ' ἐκθέσεως. Προβλ. τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ : The formation of the Assises of Romania, ἐν π. Byzantion 17, 304 ἐπ. ὑποστηρίζοντος, ὅτι αἱ Ἀσσιζαὶ τῆς Ρωμανίας δὲν συνετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀσσιζῶν Ἱερουσαλήμ καὶ Κύπρου, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τοπικοῦ ἑλλ. δικαίου. Περὶ τοῦ γεωγρ. ὄρου «*Ρωμανία*» προβλ. Κ. Ἀ μ α ν τ ο υ, ἐν π. Ἑλληνικά 6, 231 ἐπ.
- 1386.** Δουκικὸν χρυσόβουλλον τῆς 18 Ἰουνίου, δι' οὗ εἰσῆχθησαν ἐν Κερκύρᾳ τὰ Statuti Veneti «... *bonas consuetudines quas antiquitus habuerunt cum omni eorum arbitrio et voluntate... in facto dohariarum et aliis*» (προβλ. Ἀ ν δ ρ. Μ. Ἰ δ ρ ω μ έ ν ο υ, Περὶ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ἀφομοιώσεως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ ἑλλ. βασιλείου, Κέρκ. 1879, 9).
- 1388;** Χρονικὸν τοῦ Μορέως. Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἐνδιαφέρον διὰ τὰς συχνάκις ἀναφερομένας Ἀσσιζας (βλ. ἔτος 1303). Ἐνδιαφέρουσα δικονομικῶς ἐν τῷ Χρονικῷ ἡ περιγραφὴ τῆς δίκης τῆς Μαργαρίτας τοῦ Neuilly (στ. 7417—7619). Πλὴν τῆς παλαιότητος ἐκδόσεως τοῦ Χρονικοῦ ὑπὸ I. A. B u c h o n (1825—1840) καὶ τῆς—ἀρίστης—τοῦ J o h n S c h m i t t (1904) ὑπάρχει καὶ ἡ προχειροτέρα πρόσφατος τοῦ Πέτρου Κ α λ ο ν ά ρ ο υ (1940). Περὶ τοῦ Χρονικοῦ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, βλ. Π. Ζ έ π ο υ, ἐν ΕΕΒΣ 18, 202 ἐπ.
- 1430.** Ὅρισμός Σινάν πασαῖ, περὶ παραδόσεως Ἰωαννίνων, ἐδ. ἑπανελημμένως, τελευταίως ὑπὸ Κ. Ἀ μ ά ν τ ο υ, ἐν Ἠπ. Χρ. 5, 208 ἐπ.
- 1476—1482.** Ἐπὶ πΚ Μαξίμου Γ' τρεῖς κανονικαὶ διατάξεις, ἔξ ὧν : Παραίνεσις πρὸς τοὺς κριτὰς καὶ Γράμμα συνοδικόν, ἵνα κρίνωνται οἱ γάμοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων. Προβλ. Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Πατριαρχ. Πίνακες, 486 καὶ Γ. Ζ α β ί ρ α, Νέα Ἑλλάς, 92.

- 1481.** «*Ἀκολουθία τυπωθεῖσα ὑπ' αὐτῆς τῆς ... Συνόδου, εἰς τοὺς ἐκ λατινικῆς αἰρέσεως ἐπιστρέφοντας τῇ ὀρθοδόξῳ τε καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ*». Ἐπὶ πΚ Συμείων. Ἐδ. ἐν Τόμῳ Ἀγάπης, τοῦ π. Ἱεροσ. Δοσιθέου (Ἰάσιον 1698) 568 ἐπ. καὶ ἐν Ράλλη-Ποτλή, 5, 143 ἐπ.
- 1498;** «*Σύνταγμα καὶ ἀλφάβητον πασῶν τῶν υποθέσεων τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων καὶ τῶν Νόμων, ὅπου ἐποίησεν ὁ ἐν ἱερομονάχοις... κὺρ Ματθαῖος [Βλαστάρη] ἐξηγήθη δὲ αὐτὸ περὶ φράσιν ὁ τιμιώτατος καὶ εὐσεβὴς ἄρχων Κουβάλης Κριτόπουλος. Εὐσεβὴς θεολογία ὅπου πρέπει νὰ πιστεῖται πᾶς χριστιανὸς ὀρθόδοξος ἄνθρωπος*». Μετάφρασις εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν τοῦ Συντάγματος τοῦ Βλαστάρη. Εὔρηται ἐν χφ. paris. gr. 1376 φ. 1—822 (Α—Π) καὶ Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἐθῶν) 1416 τοῦ 1η' αἰ. (ἐπίσης Α—Π). Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὄμως τίτλον εὔρηται νομοκάνων συντεθειμένος ἐκ τοῦ Συντάγματος τοῦ Βλαστάρη καὶ τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἐν χφ. EBE 1402 (κεφ. 224) καὶ 1426 (κεφ. 174), Μ. Βλατέων 84 (κεφ. 203), Μ. Κωνσταντοπόλεως 17 (κεφ. 194), Μ. Ἐσφιγμένου 267 (κεφ. 190), Κεντρ. Σεμιναρίου Βουκουρεστίου (κεφ. 196). Ἀπόσπασμα ἐκ νομοκάνωνος τοῦ δευτέρου τούτου τύπου (πιθανώτατα ἐκ τοῦ EBE 1402) ἐδ. ὑπὸ Λ. Σγούτα, ἐν π. Θέμις 7 (1856) 246 ἐπ. Διὰ τὰ χφ. paris. gr. 1377 φ. 1—408, Βιέννης suppl. 46, Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἐθῶν) 1858, Μ. Βατοπεδίου 542, Μ. Διονυσίου 374, Μαρκιανῆς app. III 8, ἀγνοῶ ἂν περιέχουν τὸν α' ἢ τὸν β' τύπον. Πίνακα τῶν περιεχομένων τοῦ β' τύπου, ἐκ χφ. Μ. Βλατέων 84, ἐδ. ὁ Σωφορόνιος Εὐστρατιάδης, ἐν π. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 3, 138 ἐπ. Πρὸβλ. Δ. Γκίνη, ἐν ΤΑ 174 σημ. 4.
- 1520;—1545;** Ἐπὶ πΚ Ἱερεμίου, ὁ Μανουὴλ Ξανθινός, ἱεροδιάκονος καὶ μέγας χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, συνέθεσεν «*Ἐκθεσιν περὶ κεκαλυμμένων καὶ ἀκαλύτων γάμων*». Ἐδ., κατὰ παράφρασιν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον, τὸ 1564 ἐν τῷ βιβλίῳ: Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν... (βλ. ἔτος 1564). Ἀνετυπώθη ἐν τῇ ἐκδόσει 1569 καὶ 1588. Ἐπίσης ἐν Εἰρημολογίῳ τοῦ 1553. Συμπεριελήφθη δὲ ἡ Ἐκθεσις καὶ ἐν Νομοκανόνι τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ 1561 (κεφ. ΤΖ'), ἀνεδημοσιεύθη δ' ἐκεῖθεν ὑπὸ Κ. Δουβορνιότου, Ὁ νομοκάνων τοῦ Μ. Μαλαξοῦ (Ἐθ. 1916) 83—88. Περὶ τοῦ Ξανθινοῦ, πρὸβλ. Ε. Σιδερίδην, ἐν ΠΕΦΣΚ 30, 190 ἐπ. Πρὸβλ. Μ. Γεδεών, ἐν Ἐκ. Ἄλ. 5, 36 ἐπ.
- 1539.** Φιρμάνιον Σουλεϊμάν Β' διὰ τὴν Ἄνδρον, ἐδ. ὑπὸ Δ. Πασχάλη, Ἡ Ἄνδρος 2 (Ἐθ. 1927) 109 ἐπ.

- 1554.** Συνοδ. ἀπόφασις ἐπὶ πΚ Διονυσίου, περὶ διαζυγίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. 2, 379.
- 1560.** Δύο συνοδ. ἀποφάσεις, ἐπὶ πΚ Ἰωάσαφ, περὶ κωλυμάτων γάμου καὶ περὶ τρίτου γάμου, ἔδ. ὑπὸ τοῦ Βελεγράδων Ἀ ν θ ί μ ο υ, ἐν Ἑκ. Ἀλ. 4, 527 ἐπ. καὶ ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. 1, 31 καὶ 2, 70. Μία τούτων μνημονεύεται ἐν παραλλαγῇ νομοκάνονος Μαλαξοῦ (κεφ. PNB' 2) ἐν π. Θέμις 7 (1856) 190, ὅπου ὁμως ἀναγράφεται, κατὰ λάθος, χρονία 1660. Προβλ. Z a c h a r i ä, Geschichte 46, Ἀ ν θ ί μ ο υ, ἔνθ' ἀν. 527 καὶ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ η ν, ἔνθ' ἀν. 67.
- 1561.** Νομοκάνων Μ α ν ο υ ἡ λ Μ α λ α ξ ο ῦ, ἐκ κεφ. 580. Ὁ πρόλογος («Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἱεροῖς...»), ὁ πίναξ περιεχομένων, ὡς καὶ τινα κεφάλαια, ἔδ. ὑπὸ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, ἔνθ' ἀν. 19, 28 – 54, 60 – 61 καὶ 71 – 88. Χφ. : α) Πέτρου Ἀγγελετοπούλου, ἐν Ἀθήναις, τέως Κολυβᾶ 8' περιγραφή ἐν Ν Ἑλλ. 11, 474 καὶ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, ἔνθ. ἀν., β) Μ. Ἰβήρων 287 καὶ γ) Ἀκαδημίας Ρουμανίας 278 (209).
- 1562.** Νομοκάνων Μ α ν ο υ ἡ λ Μ α λ α ξ ο ῦ «εις κοινήν φράσιν». Πρόλογος: «Θησαυρὸς κεκρυμμένος...». Τὸ πρωτότυπον τῆς παραφράσεως, γενομένης ὑπὸ τοῦ Μ α λ α ξ ο ῦ, δὲν ἐσώθη. Πολλοὶ παραλλαγαὶ εἰς ὑπερτριακόσια χφ. Κατάλογος τούτων ἔδ. ὑπὸ Δ. Γ κ ί ν η, ἐν π. Ἑλληνικά, 8, 29 ἐπ. Ἀποσπάσματα τιαυτῆς παραλλαγῆς ἔδ. ἐν π. Θέμις 7, 165 ἐπ. ἔξ ἑτέρου δὲ χφ. ὑπὸ Δ. Γ κ ί ν η, ἐν ΕΕΒΣ 19 221 ἐπ. Αἱ παραλλαγαὶ αὗται τροποποιοῦν τὸ Δίκαιον τῆς ἀρχικῆς μορφῆς (βλ. ἔτος 1561) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐθίμων. Προβλ. Δ. Γ κ ί ν η, ἐν ΠΑΚ 13, 395 ἐπ. Ὁ πρόλογος ἔδ. ὑπὸ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, ἔνθ' ἀνωτ. 20 ἐπ. Πίνακα περιεχομένων, ἐκ χφ ἐκ κεφ. 273, ἔδ. ὁ Z a c h a r i ä, ἐν Mémoires de l'Académie imperiale des sciences de St. Petersburg, VIIe σειρά, τόμος 28, ἀρ. 7 (1881) σ. 7 ἐπ. Ἐπίσης ὁ Ξ. Σ ι δ ε ρ ί δ η ς, ἔξ ἑτέρου χφ. ἐκ 397 κεφ., ἐν ΠΕΦΣΚ 30, 196 ἐπ.
- 1564.** Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν συνοπτικὴ συλλογὴ ἐκ διαφορῶν, συντεθεῖσα παρὰ Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδυλίου κρητὸς τοῦ ἐπονομαζομένου Μ α ρ α φ α ρ ᾶ καὶ ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Κ/πόλεως οἰκ. πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ... Ἐνετία 1564. Ἀνετυπώθη ἐκ νέου αὐτόθι, τὸ 1569 καὶ τὸ 1588. Προβλ. ἔτος 1520. Διὰ μακρῶν πραγματεύεται περὶ αὐτοῦ ὁ Π α υ λ ώ φ, Περὶ τοῦ κεφ. 50 τῆς Κορμητιάδα Κνίγκα (Μόσχα 1887, ρωσιστί).
- 1573;** «Νόμιμον ἐκλελεγμένον ἐκ διαφορῶν βιβλίων καὶ ἀπὸ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν Γραφήν, συντεθὲν παρὰ τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰ ω ᾶ ν

νοῦ *ιερέως Τροουλινοῦ τοῦ Κρητὸς καὶ πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν*». Ἐν χφ. Μαρκιανῆς Βενετίας, αρρ. III 9. Ἐφ' ὅσον ὁ Τροουλιός, κατὰ τὴν *Delineatio 93*, μνημονεύει τὸ *Jus Orientale* τοῦ Bonifidius, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνετάχθῃ τὸ Νόμιμον τοῦτο πρὸ τοῦ 1573.

1574 Προκήρυξις τοῦ μπαΐλου Κερκύρας Φραγκίσκου Γριττή περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἀγγαρειῶν τῶν χωρικῶν τῆς νήσου. Ἐδ. ὑπὸ I. Ρωμανοῦ, Γρατιανὸς Ζώρξης αὐθέντης Λευκάδος (Κερκ. 1870) 319 ἐπ.

1575. Πρωτονοταρίου Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ «*Βασιλικῶν νόμων ἐπιτομὴ τοῦ σφωτάτου ἀνθυπάτου, τοῦ μεγάλου κριτοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Ἀτταλειώτου...*». Ἐν δυτῆ χφ. Γυμνασίου Θεσσαλονίκης του ιζ' αἰ. καὶ μητροπόλεως Τραπεζοῦντος τοῦ 1605. Ἐν τῶν χφ. τῆς Θεσσαλονίκης νῦν ἐν ΕΒΕ 2140 (suppl. 140). Τοῦτο περιέχει (φ. 1 — 165) ἀκέφαλον σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον, ἀνευ προοιμίου καὶ ἐπικεφαλίδος· ἀρχ. «*ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν πρᾶγμα δὲν ἀποξενώνεται μόνον ἂν εἶναι ἀπρόσοδον νὰ μὴν ἔχῃ κανένα διάφορον...*». Ἐν τέλει (φ. 165): «*ἐγρᾶφη διὰ χειρὸς Θεοδοσίου πρωτονοταρίου Ζυγομαλᾶ καὶ εἰς τὸ σαφὲς ἦλθεν ὡς δυνατόν*». Πρβλ. *Delineatio 93*, ἀριθ. 5, *Zachariae, Anecdota* σ. XXI σημ.

— Τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ Ἐπιτομὴ ἐν μεταφράσει τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου. Πρβλ. *Zachariae, Delineatio* σ. 93 ἀριθ. 6, τοῦ ἰδίου, *Anecdota* σ. XXI σημ, τοῦ ἰδίου, *Geschichte* σ. 47. Περὶ Ζυγομαλᾶ πρβλ. Κ. Δουβουγιώτην ἐν π. Θεολογία 1, 21 καὶ Ε. Legrand, *Notice biographique sur Jean et Théodose Zygomalas* (Paris 1889).

1576. *Νομοκάνονον κατὰ στοιχεῖον Συμεῶνος* ἱερομονάχου τοῦ Σχολαρίου. Χφ. ἐν Μ. Φιλοθέου (Ἄθω)· δὲν ὑπάρχει ἐν Καταλόγῳ Λάμπροῦ. Πρβλ. *Delineatio 93*.

— Πατριαρχικαὶ ἀποφάσεις Ἱερεμίου, ἐν χφ. Gotha 386. Ἀποσπάσματα ἔδ. ὑπὸ *Zachariä*, ἐν *Mémoires de l'Académie de St. Petersbourg*, VII σειρᾶ, τόμ. 28, ἀριθ. 7.

1578. Ἀχιναμὲς Σελήμ Β' περὶ Χίου, ἔδ. ὑπὸ Κ. Ἀμάντου, ἐν π. Ἑλληνικά, 9, 229 ἐπ.

1579. Ἀχιναμὲς Μουράτ Γ' ὑπὲρ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἔδ. ἐν γαλλ. μεταφράσει ὑπὸ Κ. Ηοrφ, *Venetobyzantinische Analekten* (1859) 156 καὶ ὑπὸ Κ. Ἀμάντου, ἐνθ' ἀν. 132 ἐπ. Ἐν παλαιότερα ἑλλ. μεταφράσει ἔδ. ὑπὸ Π. Ζερλέντη, *Γράμματα τῶν τελευταίων Δουκῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους* (Ἐρμ. 1924) 101 καὶ ὑπὸ Δ. Πασχάλη, ἐν π. Ἀνδριακὰ Χρονικὰ 1, 130.

1580. Διάταξις πΚ Μητροφάνους περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Β' 380.
1583. Συνοδικὸν σημεῖωμα πΚ Ἱερεμίου Β' περὶ κωλυμάτων γάμου ἕνεκα πνευματικῆς συγγενείας, ἐν Ἄ λ. Σ π α ν ο ῦ Ἑγγ. περὶ συνοικεσιῶν, ἐν ἐκδόσει Ἑξαβίβλου (1744) 559.
1588. Συνοδικὴ πρᾶξις ἐπὶ πΚ Ἱερεμίου Β' περὶ τοῦ πατριάρχου Μοσκοβίας, ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 149 ἐπ. Πρβλ. ΕΕΒΣ 9, 213 ἐπ.
1593. Δώδεκα συνοδικαὶ ἀποφάσεις ἐν χφ. 1323 φ. 384 – 387 Ἑδν. Βιβλ. Παρισίων καὶ 16 Μ. Μεγ. Λαύρας (Ἄθω). Πρβλ. Delineatio 87.
1603. Βεράτιον ὑπὲρ μ. Λαρίσσης Λεοντίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Γράμματα 92 ἐπ.
1611. Σημεῖωμα πΚ Νεοφύτου περὶ διαφόρων γαμικῶν κεφαλαίων, ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 156 ἐπ.
1645. Βακτηρία Ἀρχιερέων. «... *συντίεταται διὰ χειρὸς... Ἰακώβου ἱερομονάχου καὶ ἀρχιμανδρίτου καὶ ἐπιτρόπου Ἰωαννίνων... ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἁχμε' ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτικῶνος ιδ'».* Ἀνεκδοτος, εὑρηται ἐν χφ. Μετ. Παν. Τάφου Κ/πόλεως 30, 57 καὶ 177, Μ. Σινᾶ 1122, Μ. Σουμελᾶ 6, Μ. Λοχειαρίου 285, Θ. Σχολῆς Χάλκης 78, Μ. Μ. Σπηλαίου 157, Μ. Λαύρας (Καλαβρῦτων) 3, ΙΕΕΕ 301, Μ. Εὐαγγελιστρίας Σκιάθου 6, Ἀκαδ. Βουκουρεστίου 300, 649, 800. Ὁρισμένα ἐδάφια ἐδ. ὑπὸ Δ. Γ κ ί ν η, ἐν ΕΕΒΣ 19, 218 ἐπ. Πρβλ. Z a c h a r i ä, ἐν Archiv f. mittel-neugr. Philologie τοῦ Deffner 1, 200 ἐπ. καὶ H. G e l z e r, ἐν Abh. d. philos. - philol. Classe d. kgl. Bayer. Academie d. Wissenschaften 21, 618 ἐπ. Πρβλ. ἔτος 1703.
1646. Ἀχναμὲς Ἱμπραήμ, ὑπὲρ τῶν κατοίκων τῶν Κυκλάδων, ἐδ. ὑπὸ Π. Ἀ ρ γ υ ρ ο π ο ῦ λ ο υ, Δημοτ. Διοίκησις ἐν Ἑλλάδι (1859) 45 καὶ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Γράμματα 101 ἐπ.
1662. Βεράτιον ὑπὲρ πΚ Διονυσίου Γ' τοῦ Βαρδαλῆ, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Γράμματα, 9 ἐπ. «... *Ὅταν τις ἐκ τῶν... ἀπίστων προκειται νὰ συζευχθῆ ἢ νὰ διαζευχθῆ γυναῖκα, ἐκτὸς τοῦ εἰρημένου... μηδεὶς ἐπεμβαίνειτω μεταξὺ αὐτῶν...*».
1663. Διάταξις πΚ Διονυσίου Γ' περὶ τετάρτου γάμου χήρας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 55.
– Τόμος τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 341.
1671. Ἱερομονάχου Θ ε ο κ λ ῆ τ ο υ, ἀποσπάσματα ἐν μεταφράσει τῆς Ἑξαβίβλου, ἐν paris. gr. 1363A φ. 1 – 204: «... *τὸ παρὸν βιβλίον τὸ λεγόμενον Νομοκρίτης...*» Πρβλ. H e i m b a c h, Ἑξαβίβλος σ. IX καὶ S t. B e r e c h e t, ἐν Studi bizantini e neoellenici

- 5 (1939) 586 ἐπ., I. Mortreuil 3, 371 σημ. b. *Delineatio* 93.
- 1678.** Διάταξις πΚ Καλλινίκου, περὶ μὴ λύσεως γάμου λόγῳ πνευματικῆς συγγενείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, *Καν. Διατ.* Α' 87.
- 1683.** Διάταξις πΚ Ἰακώβου, περὶ τετάρτου γάμου χήρου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 59.
- 1693.** Διάταξις πΚ Καλλινίκου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Β' 391.
- 1694 – 1702.** Διάταξις ἰδίου, περὶ προικοδοσίας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 70.
- 1695.** Γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 499 ἐπ.
- 1696.** Διάταξις πΓ Καλλινίκου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Β' 394.
- 1698.** Διάταξις ἰδίου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Β' 396.
- 1701.** Διάταξις ἰδίου, περὶ στολισμοῦ γυναικῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 67.
- Διάταξις ἰδίου, δι' ἧς δίδεται ἄδεια γάμου εἰς πρώην ἱερέα, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 82.
  - Διάταξις ἰδίου, ἐπὶ διαφορῶν ζητημάτων, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 83.
  - Διάταξις ἰδίου, περὶ συγχωρήσεως συνοικεσίου εἰς 5' βαθμὸν ἐκ διγενείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 92.
  - Διάταξις ἰδίου, συγχωρητικὸν συνοικεσίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Β' 401.
  - Διάταξις ἰδίου, περὶ ἀρραβῶνων, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Β' 404.
- 1702 – 1707.** Δύο διατάξεις πΚ Γαβριήλ, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 123 καὶ Β' 410
- 1703 – 1704.** Ὁ μοναχὸς Νεόφυτος «ἐπὶ Λέσβου» συγγράφει παραλλαγὴν τῆς Βακτηρίας Ἀρχιερέων (βλ. ἔτος 1645), ἐν χφ. 1373 ΕΒΕ. Πίναξ περιεχομένων καὶ προοίμια ἐδ. ὑπὸ Α. Μομφερ-ράτου, ἐν ΔΙΕΕΕ 3, 129 ἐπ. Προβλ. Z a c h a r i ä, ἐν Archiv τοῦ Deffner 1, 222 ἐπ. καὶ Δ. Γκίνη, ἐν ΕΕΒΣ 19, 217 ἐπ.
- 1704.** Διάταξις πΚ Γαβριήλ, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, *Καν. Διατ.* Α' 109.
- 1705.** Διάταξις πΚ Γαβριήλ, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἔνθ' ἄν. Α' 111.
- 1707.** Βεράτιον ὑπὲρ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, *Γράμματα* 15 ἐπ.

- Διάταξις πΚ Γαβριήλ, περί γάμου βία τελεσθέντος, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεδών, Καν. Διατ. Β' 415.
1710. Προνόμια τῶν ἐν Νίζνη τῆς Ρωσίας Γραικῶν, τῆς 11 Μαρτίου. «... καὶ τῶν ἀποθανόντων γραικῶν τὴν περιουσίαν κἄν εἰς ξένος παρὰ μόνον οἱ συγγενεῖς ἐκείνων, καὶ εἰς ἔλλειψιν τούτων οἱ σύντροφοὶ των καὶ κληρονομῶσι». Ἔδ. ἐν π. Ἐρμῆς ὁ Λόγιος 1819, σ. 749
- 1710; – 1714; «τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου καὶ μεγάλου ρήτορος τῆς... Ἐκκλησίας κυρίου Σπαντωνῆ, διασάφεισι τῆς κατὰ τριμοιρίαν κληρονομίας ἐννόμου ὑποθέσεως». Ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεδών, ἐν Ἐκ. Ἀλ. 3, 172 καὶ ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Ἐκκλ. Φάρω 3, 452.
1715. «Βιβλίον τῶν αἰχμαλώτων». Ἐξετυπώθη τουρκιστὶ ἐν Κ/πόλει τὸ 1827, μετεφράσθη δὲ καὶ ἐξεδόθη αὐτόθι τὸ 1867, ὑπὸ τὸν τίτλον «Συλλογὴ Φεταδάων (ρητρῶν) περὶ φθαρτῶν καὶ ἀφθάρτων κτημάτων ὡς διετίθεντο καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τουρκοκρατίας κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον, ἐξαχθέντων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῆς ἐν ἰσχύϊ νομολογίας τοῦ Ἀβδουρραχίμ, τυπωθείσης ἐν Κ/πόλει κατὰ τὸ ἔτος 1827, καὶ μεταφρασθέντων ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ὑπὸ Δ. Κουμουρδουράκη... ἐν Ἀθήναις 1867.» Περὶ τῆς σημασίας τῆς λ. «ἀβδουρραχίμ», βλ. ἐν π. Ν. Ἑλλ. 4, 490.
1721. Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, περὶ λύσεως ζητημάτων κληρον. δικαίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γεδεδών, Καν. Διατ. Α' 146.
1722. Γραπτὰ ἔθιμα νήσου Λέρου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μιχαηλίδου – Νοῦάρου, Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου (Ἀθ. 1926) 51 ἐπ.
1723. Γράμμα πΚ Ἱερεμίου Γ' πρὸς τὴν Σύνοδον, δι' οὗ ἡ Σύνοδος τῆς Ρωσίας «ἔχει ἄδειαν τελεῖν καὶ ἐπιτελεῖν ὅσα οἱ τέσσαρες... πατριαρχικοὶ θρόνοι». Ἔδ. ἐν Ράλλη – Ποτλή 5, 160 ἐπ.
- Γράμμα τοῦ Ἀντιοχείας Ἀθανασίου, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἔδ. αὐτόθι 5, 163.
1729. Statuto Veneto, περιέχον τοὺς διὰ τοῦ διατάγματος ἰδίου ἔτους ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῶν Ἰονίων Νήσων διατηρηθέντας ἐν ἰσχύϊ καὶ μήπω εἰς ἀχρησίαν περιπεσόντας τοπικοὺς νόμους καὶ τὸ γραπτὸν δίκαιον.
1730. Νομοκάνων Γεωργίου Τραπεζουντίου «εἰς ἀπλήν φράσιν διὰ προσταγῆς τοῦ... ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας... Ἰωάννου Νικολάου Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα», ἐν χφ. 696 Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας.
1732. Γραπτὴ διατύπωσις ἔθιμικοῦ δικαίου Πάτμου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μιχαηλίδου – Νοῦάρου, ἐν π. Λαογραφία 13, 133 ἐπ.

1733. Διάταξις πΚ Ἱερεμίου, περὶ λύσεως ζητημάτων κληρον. δικαίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 146.
1734. Ἀχτιναμές Μαχμούτ, ὑπὲρ μ. Καισαρείας, ἔδ. ὑπὸ Κ. Ἀ μ ά ν τ ο υ, ἐν ΠΑΚ 10, 49 ἔπ.
- 1734–1740. Διάταξις πΚ Νεοφύτου ζ' περὶ λύσεως ζητημάτων κληρον. δικαίου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 241.
1735. Βεράτιον μ. Καισαρείας Παρθενίου, ἔδ. ὑπὸ Κ. Ἀ μ ά ν τ ο υ, ἐν ΠΑΚ 10, 44 ἔπ.
- Συμφωνία περὶ τοῦ ρουφετίου τῶν σαπουνάδων Τρικκάλων, ἔδ. ὑπὸ Ν. Β έ η, ἐν ΠΑΚ 20, 74 ἔπ.
1736. Διάταξις πΚ Νεοφύτου ζ' περὶ προικοδοσίας, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Β' 78 καὶ 437.
1737. Διάταξις ἰδίου, περὶ ὄρου προικοδοσίας, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Β' 446
1742. Φιρμάνιον Μαχμούτ Α' περὶ ἀνωτάτου ὀρίου τόκου, ἔδ. ὑπὸ Δ. Κ α μ π ο ύ ρ ο γ λ ο υ, Μνημεῖα 1, 345 ἔπ.
1744. Ἡ ά' ἔκδοσις τῆς Ἐξαβίβλου, κατὰ μετάφρασιν Ἀ λ ε ξ ί ο υ Σ π α ν ο ῦ. (Προβλ. Δ. Γ κ ί ν η, ἐν ΤΑ 173–178). Ἐν Μ. Κύκκου τῆς Κύπρου 13 (162) καὶ Ἀκαδημίας Ρουμανίας 8, χφ. ἀντίγραφα τῆς μεταφράσεως ταύτης.
- Ἐγχειρίδιον περὶ τῶν συνοικεσίων τοῦ Ἀ λ ε ξ ί ο υ Σ π α ν ο ῦ, ἐν τῇ εὐθὺς ἀνωτέρω ἔκδόσει τῆς Ἐξαβίβλου, σ. 496–562. Ἐν χφ. 35 Βιβλιοθήκης Ζαγοράς ἀντίγραφον τοῦ ἐγχειριδίου.
1749. Ἐγκύκλιος πΚ Κυρίλλου Ε' περὶ ζητείας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἔδ. ἐν Ἐκ. Ἀλ. 1, 118 ἔπ.
- 1749–1795. *Νομικὸν Πρόχειρον* ὑπὸ Θεοφίλου ἐπισκόπου Καμπανίας, ἔδ. ὑπὸ Ἐλ. Ταπεινοῦ καὶ Κωνστ. Βασιλεϊάδου, ἐν Κ/πόλει τὸ 1887. Χφ. ἐν ΕΒΕ 2120 (suppl. 120), ἄλλοτε Γυμν. Θεσσαλονίκης. Ἔτερον χφ. ἐν Δημοτ. Βιβλ. Κοζάνης 99, διαφέρον ἐν τισι τοῦ ἐντύπου. Προβλ. Delineatio 94 Ἐν τῷ Βρεβείῳ τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης: Ἀποκρίσεις τοῦ Θεοφίλου.
- 1750; Ἐξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων.. μειτενεχθέντων ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως εἰς τὴν κοινὴν μετὰ μερικῆς παραφράσεως παρὰ τοῦ Διογυσίου ἱερομονάχου...» Χφ. ἐν Μ. Λοχειαρίου (ἄρχ. ἢ δὴλωσις τῶν λόγων σου...) Προβλ. Delineatio 93 ἔπ. Δὲν μνημονεύεται ἐν τῷ καταλόγῳ Λάμπρου.
1753. «Σύνοψις νέου βιβλίου νομικοῦ καὶ περὶ ἐξομολογήσεως, ὁμοῦ περιέχει τὸ φῶς τῆς ζωῆς τὰ ἀναγκαῖα κάθε τάξεως χριστιανῶν ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν... νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθὲν καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν. Ἐνετίησιν...» Προβλ. Delineatio 95.

1754. Βεράτιον Ὁσμάν Γ' ὑπὲρ τοῦ πΚ Κυρίλλου Ε', ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε - δ ε ὡ ν, Γράμματα 76 ἐπ.
1755. Φιρμάνιον Σουλεϊμάν «ὄπου ἐδόθη εἰς τοὺς ραγιάδες τῆς Ἀσπρης Θαλάσσης διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοὺς ἀπὸ τὰ βάρη τῶν δοσιμάτων», ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐν π. Ἑλληνικά, 10, 319 ἐπ.
- «Βοῦλλα τοῦ μακαριωτάτου Πάπα Λέοντος Ι' περὶ τῶν Προνομίων τῶν Γραικῶν καὶ ἐπικύρωσις εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ ἀγιωτάτου Κλήμεντος Ζ'. Αἷς προσετέθη καὶ ἑτέρα Βοῦλλα τοῦ αὐτοῦ Λέοντος Ι' περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς τοῦ μεγαλομ. Γεωργίου Ἐκκλησίας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, καὶ Θέσπισμα τῆς τῶν Ἐνετῶν ἐξοχωτάτης Γερουσίας, περὶ τῶν Συνοικεσιῶν ἀνάμεσον Γραικῶν καὶ Λατίνων. Τὰ πάντα μὲν εἰς ἀπλὴν ρωμαϊκὴν φράσιν μεταγλωττισθέντα... Ἐνετίησι...» Πρβλ. ἔτος 1762.
1756. «Ὅρος τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὐσταίνων μὲν τὸ θεόθεν δοθὲν ἅγιον βάπτισμα, καταπτύων δὲ τὰ ἄλλως γενόμενα τῶν αἰρετικῶν βαπτίσματα», ἐδ. ἐν Ρ ά λ λ η - Π ο τ λ ῆ 5, 614 ἐπ.
- Φιρμάνιον Σουλεϊμάν ὑπὲρ μητρ. Κρήτης Γερασίου, ἐδ. ὑπὸ Γ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ δ ο υ, ἐν π. Χριστιανικὴ Κρήτη 2, 109 ἐπ.
1761. Συμπληρωματικὰ γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 500.
- Ἐν τῶν ἀγίων Συνόδων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συναθροισθεισῶν οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν, νέα καὶ δαψιλεστάτη συνάθροισις... νῦν πρῶτον ἑλληνιστὶ μόνον ἐκδοθεῖσα... Σ π υ ρ ἰ δ ω ν ο ς Μ ῆ λ ι α... Ἐν Παρισίους...» (τ. 1-2).
1762. «Βοῦλλαι τῶν μακαριωτάτων ἀρχιερέων Ρώμης, ἡγουν Λέοντος τοῦ Ι', Κλήμεντος τοῦ Ζ', καὶ Παύλου τοῦ Γ', περὶ τῶν προνομίων τῶν Γραικῶν, καὶ Θέσπισμα τῆς ἐξοχωτάτης Γερουσίας τῶν Ἐνετῶν περὶ τῶν συνοικεσιῶν ἀνάμεσον Γραικῶν καὶ Λατίνων. Νῦν τὰ πάντα τυπωθέντα εἰς τρεῖς διαλέκτους, δηλαδὴ ἰταλικὴν, ἀπλὴν ρωμαϊκὴν καὶ ἰλλυρικὴν Ἐνετίησι...» Πρβλ. ἔτος 1755.
1763. Συμπληρωματικὰ γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 501 (πρβλ. ἔτη 1695 καὶ 1761).
- 1764; «ὁ πΚ Σαμουήλ Α' διέλυσε τὴν ἔκπαλαι ἐπικρατοῦσαν ἀμφιβολίαν ἕως τίνος τῶν τοῦ γάμου βαθμῶν, συγχωρήσας, ἵνα δύο ἀδελφοὶ λαμβάνωσι δύο πρῶτας ἐξαδέλφους» (Ζ. Μ α θ ᾶ, Κατάλογος... Πατριαρχῶν, Ἀθ 1884) 156. Πρβλ. ἔτος 1767.
1765. «Νομικὸν Πρόχειρον ἐξενεχθὲν ὑπὸ πάντων τῶν καθολικῶν νομίμων ἐκκλησιαστικοῦ τε καὶ βασιλικοῦ παρὰ τοῦ... πρῶτον μεγάλου παχαρνίκου Μ ι χ α ἦ λ Φ ω τ ε ι ν ο π ο ὑ λ ο υ Χίου, ὅπερ καὶ μεταφρασθὲν εἰς ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ αὐτοῦ διηρηθῆ εἰς τρία βιβλία, Ἀνθολογία βασιλικῶν νόμων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων

- ονομασθέν. Ἐξεδόθη τὸ 1765 ἐν Βλαχία. Πρβλ. Π. Ζέπου, Συνταγματικὸν Νομικὸν Ἄλεξ. Ὑψηλάντη... (Ἄθ. 1936) 26 ἐπ. Περιέχεται ἐν χφ. 273 καὶ 274 Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, ἀπολεσθέντα τὸ 1916, κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν εἰς Μόσχαν. Ἐπίσης ἐν χφ. Κρατικοῦ Ἀρχείου Ἰασίου. Πρβλ. Π. Ζέπου, ἐν ΕΕΒΣ 13, 412 ἐπ. καὶ τοῦ ἰδίου, ἐν ΑΙΔ 9, 54 ἐπ. ὄπου (61–69) ἀπόσπασμα (τίτλ. ΚΔ') περὶ προικῶν πραγμάτων, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐτοιμαζομένης ἐκδόσεως.
- 1766.** Δευτέρα ἐκδοσις τῆς μεταφράσεως τῆς Ἑξαβίβλου ὑπὸ Λ. Σπανοῦ (πρβλ. ἔτος 1744), περιέχουσα ἐπὶ πλέον Ἐπιτομὴν κανόνων εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, ἐπιστasia τοῦ ἀρχιμ. Σπ. Μήλια.
- 1767.** Ὁ ἱερομ. Θρόκλητος τῆς Σκήτης Κανσοκαλυβίων συνέταξε «κατὰ στοιχεῖον» νομοκάνονα ἐξ ἀποσπασμάτων κυρίως τῆς Ἑξαβίβλου καὶ τοῦ Νομοκάνονος Ματθαίου Βλαστάρη. Ἐν χφ. Μ. Ἰβήρων 18 τοῦ 1773 καὶ Μ. Ξενοφώντος 2 τοῦ 1774.
- Διάταξις πΚ Σαμουήλ «προικοδοσιῶν ὄροι καὶ κανόνες», ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α' 257.
- «Διαταγαὶ γάμων. ἐν ἔτει σωτηρίῳ ψξξ'. ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, παρὰ Παναγιώτη Κυριακίδη τῷ Βυζαντίῳ.» Εἰς 4ον. Πρβλ. Ἄθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, 410.
- 1768.** Regoli e leggi per il buon governo del Santo Monto di Pietà di Corfù... [Venezia]· πρβλ. E. Legend, Bibliographie Ioniennne, ἀριθ. 403.
- 1770.** «Ἐρμηνεία τῆς... Αἰκατερίνης Β' Αὐτοκρατορίσεως πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, πρὸς τὸ σῶμα τῶν ἐπιστατῶν διωρισμένων διὰ τὴν ἐκδοσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ συστήματος ἐνὸς νέου Κώδικος Νόμων, ἅμα καὶ Διάταξις ἀκριβῆς ἀποβλέπουσα τὸ αὐτὸ σῶμα τῶν ἐπιστατῶν, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώματος. Ἐνετίησιν...»
- 1771.** Εἰσήγησις τῆς... Αἰκατερίνης Β'... πρὸς τὴν ἐπιταχθεῖσαν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ προβλήματος ἐνὸς Νομικοῦ Κώδικος. Μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν κοινὴν τῶν νῦν Ἑλλήνων διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως...»
- 1772.** «... κατώρθωσεν ὁ πΚ Σαμουήλ ἵνα ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα ἀπαγορευθῶν αὐστηρῶς τὴν εἰς τὰς τῶν κληρικῶν δίκας καὶ τὴν εἰς τοὺς γάμους ἐπέμβασιν τῶν πολιτικῶν Ἀρχῶν, ὡς ἀνήκοντα εἰς μόνου τοῦ πατριάρχου τὴν δικαιοδοσίαν καὶ μηδὲν πολιτικά θεωροῦμενα...» πρβλ. Ζ. Μαθᾶ, ἔνθ' ἄν. 158.
- 1775.** Χρυσόβουλλον Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα Ὑψηλάντη, περὶ τάξεως κριτηρίων, ἐδ. ὑπὸ Ἄθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, ἔνθ' ἄν. 592 ἐπ.

- Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐπικυρώνει «τὰς ὅσας διατάξεις ἔκα-
μεν εἰς τὴν τζάραν», ἐδ. ὑπὸ Λ. Φωτεινοῦ, Ἱστορία τῆς πάλαι
Δακίας 3 (1819) 558 ἐπ.
- Χάτιτ - σερίφι (ὄρισμός) τοῦ σουλτάνου διὰ τὰ προνόμια τῆς οὐγ-
γροβλαχικῆς ἡγεμονίας, δοθὲν εἰς τὸν ὄς ἄνω βοεβόδαν, ἐδ. ὑπὸ
Ἰωάννου Ἰωαννίνων Παΐσιου, ἔνθ' ἀν. 541 ἐπ.
- 1776.** «*Τόμος τῶν προικῶν*» τοῦ μ. Ἰωαννίνων Παΐσιου, ἐδ. ὑπὸ
Μ. Γεδεών, ἐν Ἐκ. ἸΑλ. 8, 216 ἐπ.
- 1777.** Τρίτη ἐκδοσις τῆς μεταφράσεως τῆς Ἐξαβίβλου, ὑπὸ Ἰωάννου
Σπανοῦ, ὁμοία πρὸς τὴν β' (πρὸβλ. ἔτη 1744 καὶ 1766).
- 1780.** *Καταστατικὸν Συντροφίας Ἀμπελακίων*, ἐδ. ἐν Ν. Ἑλλ. 14, 382 ἐπ.
— «*Συνταγματικὸν Νομικὸν Περὶ εὐταξίας καὶ τοῦ καθήκοντος ἐκάστου
τῶν κριτηρίων καὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ πριντζιπάτου τῆς Βλαχίας
τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ πολιτικόν. Ὁδηγία τῆς εἰς τὸ ἔξης ἀποφά-
σεως τῶν εἰς τύπον ἤδη συλληχθεισῶν ὑποθέσεων καὶ συμφωνία
τῶν τοπικῶν ἐθίμων... Φιλοπονηθὲν παρὰ τοῦ... ἡγεμόνος...
Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ἰωάννου Ἰωάννου Ἰωάννου
Βοεβόδα... Νῦν τύποις πρῶτον ἐκδοθὲν εἰς ρωμαϊκὴν καὶ πάτριον
γλῶτταν...» Ἀνεδ. ὑπὸ Π. Ζέπου, *Συνταγματικὸν Νομικὸν* (Ἀθ.
1936) 145 – 231.*
- 1781;** *Ἐπιτομὴ τῶν ἱερῶν κανόνων*, τοῦ Νεοφύτου τοῦ Καυ-
σοκαλυβίτου, ἐν χφ. 1457 καὶ 1458 ΕΒΕ, 11 ἑλλ. σχολείου
Κορθίου Ἀνδρου, 295 Ἀκαδ. Ρουμανίας. Πρὸβλ. Κ. Λυβοβου-
νιώτην, ἐν Ἐβδομηκονταετηρίδι Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς
(Ἀθ 1920) 1 ἐπ.
- 1785;** *Πανδέκτης Νικολάου Καρατζᾶ* (1745–1791) ἐν χφ.
κατεχομένῳ ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, περι-
γράφαντος τὸ χφ. καὶ ἐκδόσαντος πίνακα περιεχομένων καὶ τινα
ἀποσπάσματα τοῦ κειμένου ἐν π. Ἐκκλ. Φάρος 6, 81 – 111.
- 1787.** «*Συλλογὴ πάντων τῶν ἱερῶν καὶ θείων Κανόνων* τῶν τε ἁγίων
Ἀποστόλων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἅμα δὲ καὶ τοπικῶν, σὺν
τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων τῶν κατ' ἰδίαν ὀροθετη-
σάντων καὶ ὑπὸ Συνόδων οἰκουμενικῶν ἢ τοπικῶν θεωρηθέντων.
Συλληχθέντες ἐκ διαφόρων βιβλίων καὶ τυπωθέντες... ἀπὸ
Ἐνετίσης...» Ἐν τῷ προοιμίῳ ὁ ἱερομ. Ἀγάπιος γράφει : «... ἀπα-
τάσθαι πολλοὺς ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων χειρογράφων τινῶν Κα-
νονικῶν, μύθους ὀθνεῖους μᾶλλον ἢ κανόνας θεῖους ἐχόντων». Πρὸβλ.
Delineatio 95 ἐπ.
- 1789.** Ἐγκύκλιος ἐπισκόπου Κοζάνης Θεοφίλου, κατὰ τοῦ στολισμοῦ τῶν
γυναικῶν, τῆς 10 Νοεμβρίου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Καλινδέρη, Τά

- λυτὰ ἔγγραφα τῆς Δημ. Βιβλ. Κοζάνης (Θεσσαλονίκη 1951) 90 ἔπ.
- 1792.** Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασαῖ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, δι' ἧς παρέχει συμβουλὰς περὶ εὐταξίας καὶ εὐνομίας, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐν π. Ἐλ-ληνικά 10, 324 ἔπ.
- 1793.** Ἐξάβιβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου, κατὰ μετάφρασιν Σ π α ν ο ῦ, δ' ἔκδοσις, ὁμοία πρὸς τὴν β' (πρὸβλ. ἔτη 1744, 1766 καὶ 1777).
- Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασαῖ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς νήσου Πάτμου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐνθ' ἄν. 10, 326 ἔπ.
- 1795.** Συμφωνητικὸν Συνεταιρισμοῦ Ἀμπελακίων, τῆς 1 Ἰανουαρίου, ἔδ. ἐν γαλλ. μεταφράσει ὑπὸ F. Β ο u l a n g e r, Ambélaquia ou les associations et les municipalités héliéniques... (Paris 1875) 53 ἔπ.
- 1796.** Ἐγκύκλιος 19 Ἰανουαρίου, ἐπισκόπου Κοζάνης, περὶ προικὸς, μεσιτῶν γάμου καὶ διαθηκῶν, ἔδ. ὑπὸ Μ. Κ α λ ι ν δ έ ρ η, ἐνθ' ἄν. 93 ἔπ.
- Τόμος Συνοδικὸς πΚ Γερασίμου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 295.
- 1797.** Γραπτὰ ἔθιμα Σαντορίνης - Ἀνάφης, ἔδ. ἐν JGR 8, 503 ἔπ.
- 1798.** Διάταξις πΚ Γρηγορίου, περὶ προικοδοσιῶν, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Καν. Διατ. Α' 305.
- Διάταξις ἰδίου, περὶ ἀρραβῶνος, ἔδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, ἐνθ' ἄν. 311.
- 1799.** Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασαῖ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Πάτμου, ἔδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἐνθ' ἄν. 10, 328 ἔπ.
- 1800.** «Κανονικὸν ἦτοι οἱ θεῖοι Κανόνες τῶν ἁγίων καὶ πανσέπτων Ἀποστολῶν τῶν τε Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος θεοφόρων Πατέρων. Ἐν ἐπιτομῇ συνειλεγμένοι παρὰ Χ ρ ι σ τ ο φ ό ρ ο υ μοναχοῦ τῆς... προδρομικῆς Σκήτεως, ὑφ' οὗ καὶ σημειώσεις ἐκ διαφόρων ἱερῶν διδασκάλων εἰς αὐτὸ συνεραρισθεῖσαι προσετέθησαν. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου Κ/πόλεως τυπογραφείῳ» Πρὸβλ. Delineatio 97.
- «Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηὸς, μᾶς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας. ἦτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι Κανόνες τῶν τε ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστολῶν. Τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τῶν τοπικῶν καὶ τῶν κατὰ μέρος θείων Πατέρων, ἑλληνιστὶ μὲν, χάριν ἀξιοπιστίας, ἐκτιθέμενοι, διὰ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινοτέρας διαλέκτου, πρὸς κατάληψιν τῶν ἀπλουστέρων ἐρμηνευόμενοι, παρὰ Ἀ γ α π ί ο υ ἱερομονάχου καὶ Ν ι κ ο δ ή μ ο υ μοναχοῦ. Καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀνακριθέντες καὶ διορθωθέντες.. παρὰ

- τοῦ... Δ ω ρ ο θ έ ο υ [Π ρ ω τ ο υ]. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα... Ἐν Λειψία...». Ἀνατυπώσεις : ἐν Ἀθήναις 1841 καὶ ἐν Ζακύνθῳ 1864.
- *Συνθήκη* 21 Μαρτίου μεταξύ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας περὶ τινων πόλεων τῆς Ἡπείρου καὶ Ἐπτανήσου. Πρβλ. Α. Β ρ έ κ ο σ η, ἐν Ἡπ. Χρ. 3, 272 ἐπ.
  - Δύο ἐγκύκλιοι τοῦ καπετὰν πασᾶ Χουσεῖν, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς νήσου Πάτμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἔνθ' ἄν. 10, 330 ἐπ.
- 1803.** *Costituzione della Repubblica settinsulare*. Corfù 24 Novembre. Ἡ ἑλλ. μετάφρασις ἐδ. ὑπὸ Δ η μ. Β ε ν ι έ ρ η, τὸ 1804, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Κατάστασις τῆς Ἐπτανήσου Πολιτείας... Ἐν Τριεσίῳ...».
- Διάταξις πΚ Καλλινίκου, «διαίτησις κληρονομικῶν δικαίων», ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δε ώ ν, Καν. Διατ. Β' 81.
  - Δύο ἐγκύκλιοι (29 Αὐγούστου καὶ 24 Ὀκτωβρίου) ἐπ. Κοζάνης Θεοφίλου, κατὰ τοῦ στολισμοῦ τῶν γυναικῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Κ α λ ι ν δ έ ρ η, ἔνθ' ἄν. 97 ἐπ.
- 1804.** *Ναυτικὸς νόμος Ὑδρας*, ἐδ. ὑπὸ Γ. Κ ρ ι ε ζ ῆ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας (Πάτραι 1860) 72 ἐπ. Πρβλ. Ι. Μανιατοπούλου, Τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῆς Ὑδρας (Ἀθ. 1939).
- *Regolamento ecclesiastico* riguardante il clero ortodosso della serenissima Repubblica settinsulare. In Corfù. Ἡ ἑλλ. μετάφρασις ἐδ. τὸ 1805, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Διάταξις ἐκκλησιαστικῆ ἀφορῶσα τὸν ὀρθόδοξον κληρὸν τῆς Ἐπτανήσου. Κερκύρα...»
- 1805** *Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου* Κριτοῦ Θεσσαλονίκης Πρόχειρον, τὸ λεγόμενον ἢ *Ἐξάβιβλος*... Ἐνετίησιν. Παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίου. Ἐκδοσις ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Γλυκὸ τοῦ 1766.
- «*Συμφωνητικὸν γράμμα*» τοῦ ἰσναφιῶ τῶν ἀμπατζήδων Φιλίππου-πόλεως, τῆς 29 Ἰουνίου, ἐδ. ὑπὸ Κ. Μ. Ἀ π ο σ τ ο λ ί δ ο υ, ἐν π. Θρακικά, 3, 329 ἐπ. Πρβλ. τ ο ὦ ἰ δ ί ο υ, ἐν Ἀρχεῖῳ τοῦ θρακικοῦ λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ, 3, 145 ἐπ.
- 1808.** Γραπτὰ ἔθιμα Φολεγάνδρου, ἐδ. ἐν. JGR 8, 522.
- Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Γαζῆ Σελίχ, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς νήσου Πάτμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ α λ α ν δ ρ ά κ η, ἔνθ' ἄν. 10, 334 ἐπ.
  - Ἐγκύκλιος τοῦ καπετὰν πασᾶ Ραμὰς Ἀβδούλ, πρὸς τοὺς κατοίκους πέντε νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐδ. ὑπὸ τ ο ὦ ἰ δ ί ο υ, ἔνθ' ἄν. 10, 335 ἐπ.
- 1809.** Ἐγκύκλιος πΚ Ἱερεμίου, τῆς 11 Δεκεμβρίου, πρὸς τοὺς ἐπισκό-

- πους, περί εισπράξεως τῶν ὀφειλομένων ἐτησίων εἰσφορῶν τῶν Μονῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον. Εἰς 4ον. (ἐν ΙΕΕΕ 1589).
- 1810.** Γραπτὰ ἔθιμα Νάξου, ἐδ. ἐν JGR 8, 523–558. Πρβλ. Ἰακ. Βισβίτζη, Ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν (Ἀθ. 1941) 188 ἐπ., Ν. Πανατζοπούλου, Ἀπὸ τῆς λογίας παραδόσεως εἰς τὸν ἀστικὸν κώδικα (Ἀθ. 1947) 109 σημ. 48, Α. Κατσουροῦ, Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν ἐθίμων τῆς Νάξου, ἐν π. Ναξιακὸν Ἀρχεῖον 1, 8 ἐπ. Τὰ γραπτὰ ταῦτα ἔθιμα φαίνεται, ὅτι οὐδέποτε ἔσχυσαν. Πρβλ. τὴν ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1833 ἀπάντησιν Δημογεροντίας Νάξου ὑπὸ Ἰ. Βισβίτζη, ἐν Ἐπ. Ἀρχεῖου Ἰστ. ἑλλ. Δικαίου Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, 3, 168 ἐπ.
- Διάταξις πΚ Ἰερεμίου, «προικοδοσιῶν ὄροι καὶ κανόνες», ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 129.
  - Κήρυγμα τοῦ Διοικητοῦ Κερκύρας, τῆς 16 Ὀκτ, περὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς νήσου. (Μονόφυλλον ἔντυπον, ἐν Ἀρχ. Ἰονίου Γερουσίας).
  - Κανονισμοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Κλήρου τῶν Ἰονικῶν νήσων. Εἰς 8ον. (ἐν ΓΑΚ, Ἀρχ. Βλαχογιάννη 55, 967).
  - Διάταξις πΚ Ἰερεμίου, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 134.
- 1812.** Συμπληρωματικὰ γραπτὰ ἔθιμα Σύρου, ἐδ. ἐν JGR 8, 501 ἐπ.
- Διαταγὴ τοῦ Χουρσὴτ Μεχμέτ πασᾶ, καπουδὰν πασᾶ, πρὸς τοὺς προεστῶτας Νάξου, περὶ τοῦ καταβλητέου φόρου, ἐδ. ὑπὸ Π. Ἰωάννου ἐν π. Ἑλληνικά 5, 218 ἐπ.
  - Διάταξις πΚ Ἰερεμίου, περὶ πολυτελείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 142.
- 1813.** Ἐγκύκλιος τοῦ καπουδὰν πασᾶ Χουρσὴτ Μεχμέτ πρὸς τοὺς πατιμῖους, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μαλανδράκη, ἐνθ. ἀν. 10, 339 ἐπ.
- Σύστημα ἢ Διαταγαὶ κατὰ ψῆφον ἀπάσης τῆς συνελεύσεως τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως Μελενίκου, πρὸς πλείονα ἀφορῶσαι βελτίωσιν τῶν ἐν αὐτῇ θείων οἴκων, σχολῶν τε καὶ νοσοκομείων καὶ τῆς τῶν ἐνδεῶν ἀπάντων φιλανθρωποτέρας οἰκονομίας τε καὶ κηδεμονίας. Ἐν Βιέννῃ...»
  - Διάταξις πΚ Κυρίλλου, κατὰ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Β' 145.
- 1814.** Διάταξις πΚ Κυρίλλου, περὶ κωλυμάτων γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἐνθ' ἀν. Β' 149.
- 1815.** Φιρμάνιον Μαχμούτ, καθορίζον προνόμια ἐπ. Σερβίων – Κοζάνης, ἐδ. ὑπὸ Α. Σιγάλα, ἐν π. Μακεδονικά, 1, 284.
- 1816 – 1817.** Κώδιξ πολιτικὸς τοῦ πριγκιπάτου τῆς Μολδαβίας. Μέρος

- Α' ἐν Ἰασίῳ 1816, Μέρος Β' 1816, Μέρος Γ' 1817. Ἀνεδημοσιεύθη ἐν JGR 8, 1 – 355.
- 1817.** Ὁ ἐμπορικὸς Κώδιξ τῆς Γαλλίας μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου.. παρὰ Νικολάου τοῦ Παπαδοπούλου, παρ' οὐ προσενεχθεὶς τῷ ἐν Κ/πόλει ἐντιμοτάτῳ συστήματι τῶν ἑλληνορωμαίων ἐμπόρων... τύποις ἐκδίδεται. Ἐν Βιέννῃ...»
- Costituzione degli Stati Uniti delle Isole Ionie... Corfù. Ἡ ἑλλ. μετάφρασις, ὑπὸ Πλάτωνος Πετρίδου, ἐδ. τὸ 1818, ὑπὸ τὸν τίτλον : «*Πολίτευμα τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῶν Ἰωνικῶν νήσων... Κερκύρα ..*» Ἀνεδημοσιεύθη τὸ 1855, ὑπὸ τὸν τίτλον : «*Σύνταγμα τοῦ Ἰονίου Κράτους τῶν 1817, ὡς νῦν ὑπάρχει μετερορυθμισμένον... Κερκύρα*», κατὰ μετάφρασιν Μιχαήλ Σ. Ἰδρωμένου.
- 1818.** Νομοθεσία τοῦ Ὑψηλοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου Αὐθέντου καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Καρρατζᾶ, βοεβόδα. Ἐν Βιέννῃ... Ἀνετυπώθη ἐν JGR 8, 357 – 440.
- *Νόμος Ὑδρας*, ἐδ. ὑπὸ Α. Λιγνοῦ, ἐν Ἀρχ. Κοιν. Ὑδρας 6, 42 ἐπ. Πρβλ. *Ι. Μανιατοπούλου*, ἐνθ. ἀν.
- 1819.** Δύο διατάξεις πΚ Γρηγορίου Ε' περὶ γάμου ἱεροδιακόνου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, *Καν. Διατ. Β'* 155 καὶ 571.
- 1820.** «*Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου... ἡ Ἐξάβιβλος εἰς κοινήν γλῶσσαν... Ἐκδοσις πρώτη... Ἐν Βενετία ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου*». Πράγματι ς' ἐκδοσις· πρβλ. ἔτη 1744, 1766, 1777, 1793 καὶ 1805. Εἶναι ἡ τελευταία ἐκδοσις τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀλεξίου Σπανοῦ.
- *Γαλλικὸς ἐμπορικὸς κώδιξ* μεταφρασθεὶς εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν διάλεκτον παρὰ Θ[εοδώρου] Ρ[άκου] Ἐν Παρισίοις...
- 1822.** Ὁργανικὸς νόμος (Σύνταγμα τῶν Ἀρμένων Κρήτης). ἄρθρ. 29 : «ἕως ὅτου νὰ ἐκδοθῶσι νόμοι εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐγκληματικὰ κριτήρια, θέλουσι εἶναι εἰς χρῆσιν οἱ νόμοι τῶν ἀειμνήστων ἡμῶν αὐτοκρατόρων».
- *Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος* (Ἐπιδαύρου). Ἄρθρ. 11 : «Ἄχρι τῆς κοινοποιήσεως τῶν εἰρημένων Κωδίκων αἱ πολιτικαὶ καὶ ἐγκληματικαὶ διαδικασίαι βάσιν ἔχουσι τοὺς νόμους τῶν ἀειμνήστων χριστιανῶν ἡμῶν αὐτοκρατόρων καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος ἐκδιδόμενους νόμους· διὰ δὲ τὰ Ἐμπορικά, ὁ ἐμπορικὸς τῆς Γαλλίας Κώδιξ μόνος ἰσχύει εἰς τὴν Ἑλλάδα».
- Φιρμάνιον περὶ τῶν προνομίων μ. Βερροίας, ἐδ. ὑπὸ Π. Ζέπου, ἐν ΑΙΑ 11, 75 ἐπ.

- 1823.** *Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου* (Προσωρινὸν Πολίτευμα Ἄστρου), ἄρθρ. π' : «ἄχρι δὲ τῆς κοινοποιήσεως τῶν εἰρημένων Κωδίκων, κατὰ μὲν τὰ Ἑγκληματικά καὶ Πολιτικά ἰσχύουσιν οἱ Νόμοι τῶν ἡμετέρων ἀειμνήστων χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κ/πόλεως, τὸ ἀπάνθισμα τῶν Ἑγκληματικῶν τῆς Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ ἀπὸ τὴν διοίκησιν ἐκδιδόμενοι Νόμοι, κατὰ δὲ τὰ Ἐμπορικά ἰσχύει μόνος τῆς Γαλλίας ὁ Ἐμπορικὸς Κώδιξ».
- 1824.** *Κώδιξ τῶν νόμων*. Φυλλάδιον Α'. Ἐκ τῆς ἐν Ὑδρα Τυπογραφίας. Εἰς 16ον. Περιέχει : Ἄπάνθισμα τῶν Ἑγκληματικῶν.
— *Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου* ἧτοι προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος... Ὑδρα...» εἰς 16ον.
- 1827.** Διάταξις πΚ Ἀγαθαγγέλου, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ὄ ν, Καν. Διατ. Α' 314.
— Βεράτιον μ. Πάφου Χαρίτωνος, ἐδ. ἐν. π. Κυπριακὰ Χρονικὰ 5, 5 ἐπ.
— «*Διαταγαὶ γάμων καὶ προικοδοσιῶν*. Ὅροι καὶ κανόνες. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κ/πόλεως τυπογραφείῳ». εἰς 4ον.
— *Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος* (Τροιζήνης). Ἄρθρ. 99 : «Ἡ Βουλὴ χρεωστεῖ νὰ φροντίσῃ διὰ νὰ συνταχθῶσι Κώδικες, Πολιτικὸς Ἑγκληματικὸς καὶ Στρατιωτικὸς, ἔχοντες ἰδιαιτέραν βᾶσιν τὴν Γαλλικὴν Νομοθεσίαν.» Ἄρθρ. 134 : «Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δικάζει κατὰ τοὺς γραπτοὺς νόμους τοῦ ἔθνους». Ἄρθρ. 142 : «Ἐως ὅτου δημοσιευθῶσι Κώδικες... οἱ Βυζαντινοὶ Νόμοι, τὸ Ἀπάνθισμα τῶν ἐγκληματικῶν... καὶ οἱ παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας δημοσιεύμενοι νόμοι ἔχουν ἰσχύν' εἰς δὲ τὰ ἔμπορικά ἰσχύν νόμου ἔχει ὁ ἔμπορικὸς τῆς Γαλλίας Κώδιξ».
- 1828.** Ἐγγραφοὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Συμμάχων Αἰλῶν, ἀπευθυνουσῶν 28 ἐρωτήματα καὶ ζητουσῶν τὴν λύσιν των (τῆς 9 Ὀκτ.) ἐδ. ἐν Correspondance du Comte Capodistria, τ. 4, 460 ἐπ. καὶ (ἰσχυρότερον) ὑπὸ Α Μ ά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέν. τῆς Ἑλλάδος, τ. 11, 236 ἐπ. καί : Ἀπάντησις τοῦ Πανελληνίου διὰ τοῦ Καποδίστρια (τῆς 18/30 Ὀκτ.) ἐν Correspondance τ. 4, 455 ἐπ. καὶ Α Μ ά μ ο υ κ α, ἔνθ' ἀν. 11, 245 ἐπ. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα τὰ ὑπ' ἀριθ. 24–28 ἐρωτήματα. Αἱ ἀπαντήσεις τῆς Κυβερνήσεως οὐχὶ πάντοτε ἀκριβεῖς (πρὸβλ. Δ. Κ α μ π ο ὑ ρ ο γ λ ο υ, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, 2, 56 ἐπ.).
— Κατάστρωσις τῶν ἐκπαλασιουρουτίων τοῦ βηλαεῖου (ναχαγιέ) Ζαγορίου, ἐδ. ὑπὸ Π. Β ι ζ ο υ κ ῖ δ ο υ, ἐν Ἡπ. Χρ. 2, 33 ἐπ.
— Ψήφισμα ΙΘ' τῆς 15 Δεκ. τοῦ Κυβερνήτου (Μάμουκα, ἔνθ' ἀν. 11, 505 ἐπ.) ἄρθρ. 38 : «Τὰ δικαστήρια ἀκολουθοῦν εἰς μὲν τὰ πολι-

τικά, τὸς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων, περιεχομένους εἰς τὴν πρόχειρον Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, εἰς δὲ τὰ ἔμπορικά, τὸν τῆς Γαλλίας ἔμπορικὸν κώδικα».

1830. Πρᾶξις ὑπ' ἀριθ. 64 τῆς 4 Φεβρ. Α' : «Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς τόσον ἐκ τῶν Βασιλικῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν Νεαρῶν τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων θέλει συλλέξει ἅπαντας τοὺς πολιτικούς βυζαντινοὺς νόμους, κατατάττων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν».

— Ἐγκύκλιος περὶ ἐθίμων, τῆς 15 Δεκ., πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν δικαστηρίων Σπάρτης, ἔδ. ἐν Μάουρο (μετ. Ε. Καραστάθη, Ὁ ἑλληνικὸς Λαός, Α' 429 ἐπ.).

— Ψήφισμα 152 τῆς 15 Αὐγ. *Περὶ Διοργανισμοῦ Δικαστηρίων*. Ἄρθρ. 148 : «Τὰ δικαστήρια διὰ μὲν τὸ πολιτικὸν ἀκολουθοῦν τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων ἕως οὗ δ' ἐκδοθῇ ἡ παρασκευαζομένη συλλογὴ αὐτῶν, θέλουν συμβουλευέσθαι τοὺς περιεχομένους εἰς τὴν πρόχειρον Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου».

1832. *Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*, τῆς 15 Μαρτίου, τῆς Ε' Συνελεύσεως. Ἄρθρ. 291 : «Ἐως ὅτου δημοσιευθῶσι κώδικες νόμων, κατὰ τὸ 118 ἄρθρον, οἱ βυζαντινοὶ νόμοι τῶν ρωμαίων καὶ χριστιανῶν αὐτοκρατόρων... καὶ οἱ παρὰ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας δημοσιευόμενοι ἔχουν ἰσχύν». Ἄρθρ. 288 : «αἱ ἐξ ὄλων τῶν κοινωνικῶν σχέσεις πηγάζουσαι συμφωνίαι καὶ αἱ ἀπὸ συναλλαγμάτων ὑποθέσεις θέλουν δικάζεσθαι καὶ ἀποφασίζεσθαι κατὰ τὰς βάσεις ἐφ' ὧν στηρίζονται, χωρὶς νὰ παραβιάζωνται εἰς τὸ παραμικρὸν τὰ ἔγγραφα καὶ αἱ συνθήκαι, αἱ γενόμεναι ἐπὶ καλῇ πίστει καὶ κατὰ τὰς ἐπικρατούσας τοπικὰς συνηθείας...»

— Θέσις περὶ περιορισμοῦ τῶν προικοδοσιῶν 19 χωρίων τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, ἔδ. ὑπὸ Π. Βιζουκίδου, ἐν Ἠπ. Χρ. 2, 37 ἐπ.

1833. Γραπτὰ ἔθιμα Σπετσῶν, ἔδ. ἐν JGR 8, 559 – 563.

— Γραπτὰ ἔθιμα Ἀν. Σπάρτης, ἔδ. ὑπὸ Ἰακ. Βισβίτζη, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53, 253 ἐπ.

— «Πρόχειρον νόμων, τὸ λεγόμενον Ἡ Ἑξάβιβλος, συλλεχθεῖσα ἀπὸ ὄλους τοὺς νόμους κατ' ἐκλογὴν καὶ ἐπιτομὴν καὶ συνταχθεῖσα οὕτω παρὰ ... Κωνσταντίνου τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ μεταφρασθεῖσα παρὰ Κ. Κλονάρη. Ἐν Ναυπλίῳ.»

— Ἐγκύκλιος τῆς 22 Μαρτίου τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας, πρὸς τοὺς ἐπαρχιακοὺς Εἰρηνοδίκας καὶ Δημογέροντας τῆς Ἐπικρατείας. Περιέχει κατάλογον ἐρωτημάτων («ζητημάτων») περὶ τοπικῶν ἐθίμων. Ἀνεδημοσιεύθη ὑπὸ Δ. Πασχάλη, ἐν ΑΙΑ 6, 217 ἐπ.

- 1834.** Προνόμια Σάμου. Βλ. Μετάφρασιν ὑψηλοῦ αὐτοκρ. Φιρμανίου, ἧτοι τῆς ὀργανικῆς Διατάξεως τῆς ἐκδοθείσης τὸ 1824 καὶ περιεχοῦσης τὰ χορηγηθέντα τοῖς Σαμίοις Προνόμια (1839).
- 1835.** Ἐκδοσις τῆς Ἑξαβίβλου τοῦ Ἄρμενοπούλου, ἐν Ἀθήναις (μόνον κείμενον). Πρβλ. Ἰακ. Βισβίτζη, ἐν ΤΑ, 163 – 172.
- Φιρμάνιον Μαχμούτ Β΄ περὶ τῶν προνομίων τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Γράμματα 107 ἐπ.
- Διάταξις πΚ Γρηγορίου, περὶ γάμου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α΄ 369.
- 1836.** Διάταξις πΚ Γρηγορίου, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α΄ 328.
- Διάταξις τοῦ αὐτοῦ, περὶ ἐγκύρου γάμου, ἐδ. αὐτόθι, Β΄ 203.
- 1837.** Διάταξις τοῦ αὐτοῦ, κατὰ τῶν Ἀδελφάτων, ἐδ. αὐτόθι, Β΄ 207.
- 1838.** Διάταξις τοῦ αὐτοῦ, περὶ διαζυγίου, ἐδ. αὐτόθι, Β΄ 336.
- 1839.** «Τόμος περὶ συνοικεσίων», ἐπὶ πΚ Γρηγορίου ζ΄, ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 164 ἐπ.
- Βεράτιον (Χάτι Σερίφ) Μαχμούτ Β΄ πρὸς τὸν μ. Ἡρακλείας Διονύσιον μνημονεύεται ὑπὸ Σ. Θ. Θεοφανίδου, ἐν Ἀρχ. Θρακ. λαογρ. καὶ γλωσσ. θησαυροῦ 14, 353 ἐπ., περὶ τῶν προνομίων τοῦ γένους. Ὅμοιου περιεχομένου τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Α. Ἀναγνωστοτίδου, πρὸς τὸν μ. Ἀγαθουπόλεως Ἡσαΐαν, ἐν π. Δωδεκανησιακῆ Ἐπιθ. (Μάϊος – Ἰούνιος 1948). Πρβλ. Heidborn, Manuel de droit public et administratif de l'Empire Ottoman, 1 (1908) 94, 297.
- 1841.** Γράμμα Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, κατὰ προικοδοσιῶν, πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς μ. Νικομηδείας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, ἐν π. Φιλολ. Ἠχώ Κ/πόλεως, περ. Β΄ ἀριθ. 3 (1896) 17 ἐπ.
- Codice civile degli stati uniti delle Isole Ionie. Corfù... εἰς 8ον. Ἐδ. ἐν ἑλλ. μεταφράσει τὸ 1851. Ἐπίσης ἐμπορικὸς καὶ ποινικὸς Ὄργανισμὸς Δικαστηρίων, Πολιτικῆ καὶ Ποινικῆ Δικονομία. Πρβλ. Π. Ζέπου, Ἡ σημασία τοῦ Ἰονίου πολιτικοῦ Κώδικος, ὡς τοπικοῦ ἑλλ. Δικαίου, ἐν ΑΙΔ, 5, 556 ἐπ.
- 1844.** Διάταξις πΚ Γερμανοῦ, περὶ προικοδοσιῶν, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γεδεών, Καν. Διατ. Α΄ 335.
- 1849.** Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πΚ Ἀνθίμου, περὶ ὄρκου, ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 617 ἐπ.
- 1852.** Νόμος Καταστατικὸς τῆς Ἰ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐδ. ἐν Ράλλη – Ποτλῆ 5, 602 ἐπ.
- Νόμος περὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ περὶ τοῦ ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους τελοῦντος Κλήρου, ἐδ. αὐτόθι, 5, 591 ἐπ.

1853. Φιρμάνιον Μετζήτ, περί τηρήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τῶν ρωμαίων, ἐδ. ὑπὸ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Γράμματα 114 ἐπ.
1856. *Χάτι Χουμαγιούν*. Ἐδ. ἐν ἑλλ. μεταφράσει ὑπὸ Δ. Ν ι κ ο λ α ί - δ ο υ, Ὀθωμ. Κώδικες 3 (1880) 2849 ἐπ.
- 1864 Πρακτικὸν περὶ ἐθίμων Καρπάθου, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἄν. 14 ἐπ. Ἄνεδ. ἐν JGR 8, 564 ἐπ.
1865. Βεράτιον ἀρχιεπ. Κύπρου Σωφρονίου, ἐδ. ὑπὸ Φ ι λ. Γ ε ω ρ γ ί ο υ, Εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου (1875) 136 ἐπ.
1866. Νόμος ΡΝ' περὶ ἀφομοιώσεως νομοθεσίας Ἑπτανήσου.
1868. Ὅργανικὸς Νόμος Κρήτης.
1876. Γραπτὴ διατύπωσις ἐθιμικοῦ δικαίου Ἀστυπалаίας, ἐδ. ὑπὸ Μ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἐν π. Λαογραφία 13 (1950) 126 ἐπ.
1878. Σύμβασις τῆς Χαλέπας (Κρήτης), δι' ἧς ἐπεξετάθη καὶ διετάχθη ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ τοῦ Ὅργανικοῦ Νόμου (βλ. ἔτος 1868).
1881. Ἐγκύκλιος πΚ Ἰωακείμ, περὶ δικαστηρίων, ἐδ. ἐν Ἐκ. Ἄλ. 1, 235.
1897. *Σαμακὸς Κῶδιξ*, τεθεὶς ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1899, καταργηθεὶς δὲ διὰ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.
1903. *Ἀστικὸς Κῶδιξ Κρήτης* (ὑπ' ἀριθ. 573), ἐξ ἄρθρων 1357.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΓΚΙΝΗΣ